

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE

FACULTY OF EDUCATION

Department of English Language and Literature

FINAL THESIS

**Notional ambivalence in Alasdair Gray's
novel A History Maker: translation and
stylistic analysis**

Author: Adam Zeisek

Supervisor: Jakub Ženíšek, Mgr.

Prague 2011

Declaration:

I hereby declare that this diploma thesis, titled “Notional ambivalence in Alasdair Gray's novel A History Maker: translation and stylistic analysis”, is the result of my own work and that I used only the cited sources.

Prague, April 2nd 2011

.....

Acknowledgements:

I would hereby like to thank Mgr. Jakub Ženíšek for his time, patience, valuable advice and supervision regarding the compilation of this bachelor thesis.

Abstract

This BA thesis is concerned with the translation of *A history maker*, a novel by Alasdair Gray and interpretation and analyses of the methods of translation which were used. It is divided into two parts. The first one is the translation itself which is the main part. The second part deals with the analyses of the translation and methodology that was applied. It focuses on the translation of Scottish dialect and informal speech. The thesis is predominantly aimed at demonstrating some standard translation approaches and practices, using the chosen textual material.

Key words

Alasdair, analyses, dialect, disease, future, Gray, heroism, sci-fi, Scotland, Scottish, terrorism, translation, war

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá překladem *Tvůrce dějin* od Alasdaira Graye a interpretací a analýzou použitých metod překladu. Je rozdělena na dvě části. První částí, která je zároveň tou hlavní, je samotný překlad. Druhá část se zabývá analýzou překladu a metodologií, která byla aplikována. Je na zvolené materii postihnout jisté překladatelské postupy a praktiky.

Klíčová slova

Alasdair, analýza, budoucnost, dialekt, Gray, heroismus, nákaza, překlad, sci-fi, Skotsko, skotský terorismus, válka

Obsah

1	Úvod	2
2	Praktická část – překlad	3
2.1	Prolog hrdinovy matky	3
2.2	Okno veřejnosti	6
2.3	Soukromé domy	17
2.4	Poznámky	27
3	Teoretická část – rozbor překladu	36
3.1	Úvod	36
3.2	O autorovi	38
3.3	O knize	39
3.4	Volba dialektu a reflektování výrazových prostředků knihy	40
3.5	Speciální výrazy	42
3.6	Geografické názvy a měrné jednotky	44
3.7	Práce s reáliemi	45
3.8	Poezie	47
3.9	Překlad zájmena <i>you</i>	47
4	Závěr	49
5	Bibliografie	50
5.1	Knihy	50
5.2	Internetové zdroje	50

Kapitola 1

Úvod

Problematika překladu mě zajímala už delší dobu a trochu jsem i zkoušel překládat, proto jsem se ve druhém ročníku rozhodl navštěvovat jako povinně volitelný předmět Překlad I a II pod vedením pana Mgr. Jakuba Ženíška.

Při výběru bakalářské práce mě příliš nelákalo nějaké teoretické téma, protože jsem si říkal, že není moc pravděpodobné, že bych přišel s něčím novým, co už nebylo tisíckrát napsáno nebo řečeno. Překlad mi připadal jako dobrý nápad, protože bych se v něm chtěl zlepšit. Je to vysoce kreativní činnost a práce na bakalářském překladu by mi mohla pomoci se zlepšit a získat přehled i o teorii překládání.

První část této bakalářské práce je samotný překlad. Ve druhé se pak budeme zabývat rozbořem překladu a doplním nějaké údaje o knize a autorovi. Zaměření této práce je spíše praktické, proto nebudeme tolik do hloubky rozebírat teorii, spíše si ukážeme praktická řešení a postupy. Co se týče teorie překladu, existuje spousta dobrých knih např.: *Umění překladu* od Jiřího Levého a *K teorii i praxi překladu* od Dagmar Knittlové, ze kterých jsem čerpal v teoretické části.

Vzhledem k syntaktické nesouměřitelnosti originálu a českého překladu jsem se rozhodl upustit od zrcadlového dispozičního členění práce. Jistou část problematických pasáží uvádím v teoretické části a sken kompletní traktované části originálu lze nalézt na přiloženém CD.

Kapitola 2

Praktická část – překlad

2.1 Prolog hrdinovy matky

Než zmizel z open source informační sítě, zanechal mi Wat Dryhope výtisk následujících pěti kapitol a řekl mi: „Matko, toto je má omluva za zpackaný život. Udělej s tím, co uznáš za vhodné.“

Uložila jsem ho na poličku za nějaké staré encyklopedie. Název mě odpuzoval. Protože jsem nevěděla, že je míněn ironicky, obávala jsem se, že jeho vzpomínky, stejně jako ty, které psali antičtí politici, se budou snažit vznést nárok na důležitost tím, že budou svádět neúspěch na zlé nepřátele a hloupé pomocníky. Slova „zpackaný život“ ukazovala na něco jiného, byť stejně pochmurného: začátek Augustinových *Vyznání*, kde nás světec připravuje na své podivuhodné obrácení tím, že znevažuje svoji velice obyčejnou mladickou prostopášnost. Ze svých dětí jsem nejvíce milovala právě Wata, proto jsem ani v nejmenším neměla chuť číst něco, co by mě přimělo jím pohrdat. Ale nebyla jsem schopna spálit, co napsal, aniž bych si to přečetla. Dala jsem knihu na místo, kde byla snadno přístupná, a celé roky ji ignorovala.

Jednoho šedého vlhkého odpoledne před dvěma měsíci jsem krmila drůbež, a když jsem pak zavírala výběh pro slepice, upadla jsem. Trvalo hodinu, než jsem znovu nabrala dech a rovnováhu. Poslední dobou jsem několikrát upadla a každý pád byl horší než ten předchozí. Také se mi začaly jasněji vybavovat události, které se odehrály před dvaceti, čtyřiceti, šedesáti lety, než ty, jež se udály dnes ráno nebo včera. Když jsem ležela na studené

zemi, uvědomila jsem si, že pokud mě nezabije mrtvice, budu se muset brzy přidat ke svým dcerám, které se poddávají stařecké demenci v domě, kde jsem se narodila. Když jsem se vrátila do věže, vzala jsem výtisk od Wata a oprášila jej. Potom jsem si nalila sklenici uisge beatha a dala se do čtení, které jsem dokončila dlouho předtím, než se snesla noc, aniž bych upila kapku. Mým nejsilnějším pocitem se stal hluboký obdiv k Watovi. Byla jsem také rozlobená na sebe, protože jsem jeho práci tak dlouho tajila před veřejností. Můj obdiv k jasnosti vyprávění a upřímnosti vypravěče se neumenšil ani po několikerém přečtení.

Tvůrce historie vypráví o klíčových sedmi dnech v životě jednoho muže se všemi jeho slabostmi, které téměř přivedly k pádu matriarchát raného moderního věku, ale také všechny silné stránky, jenž mu pomohly přežít, reformovat se a zlepšit se. Wat Dryhope, stejně jako Julius Ceasar při popisování svých Válek galských, se vyhýbá marné slávě a sebelítosti tím, že o sobě mluví ve třetí osobě a drží se faktů. Také píše tak krásně, jako Walter Scott ve svých nejlepších románech, až má čtenář pocit, že je svědkem mocných činů. Bystří kritici si v první kapitole všimnou jeho drobného sklouznutí k používání minulého času místo přítomného. Stejně jako Scott vypráví skotský příběh angličtinou, která je snadno srozumitelná zbytku světa, ale ponechává plané vychloubání místních na jejich území. To ukazuje, že chtěl, aby jeho příběh byl čten uvnitř i vně Ettrického lesa, usilovala jsem tomu napomoci tím, že jsem mezi své poznámky na konci dala slovníček slov, jež by s největší pravděpodobností mátlaly angličtýny, severoameričany a další, kdo mají svoji vlastní variantu angličtiny.

I přes umělecké zpracování jsou čtyři pětiny Watova příběhu prokázané na základě svědeckví spousty nezávislých svědků. První kapitola je nejenom potvrzena záznamy oka veřejnosti, ale je na nich přímo založená. Tyto záznamy také potvrzují jeho vyprávění o recepci před Ettrickým domem válečníků, jeho oznámení na pódiu, jeho rozhovor s Archie Crookem Cotem ve třetí kapitole a citace z veřejných zpráv a diskuzí o novém militarismu v kapitole páté. Archivy open source potvrzují rozsudek o bitvě na útesu mezi Ettrickem a Northumbrií, který vynesla Rada pro válečnou regulaci zasedající v Ženevě a také noc, kdy toho roku migrovaly ropuchy k čerstvě vodě v jižním Skotsku a data a znění pozvání na banket pořádaný Celliniho nebeským cirkusem.

Také jsem poslala kopii *Tvůrce historie* každému, kdo je v něm zmíněn a koho jsem dokázala najít. Pouze Mirren Craig Douglasová (ta hořká žena) mi ho vrátila bez komentáře, což od ní musí být vyjádření souhlasu. Watovi bratři Joe a Sandy, jeho milenky Nan a Annie a dvojčata z Bowerhopu, veteráni a sluhové z domu válečníků, sestry, jež se o něj staraly, já, jež jsem ho vzdělávala, generál Shafto, jenž ho vzal do cirkusu, všichni říkají, že podle toho, jak si to pamatují, říká pravdu. Pouze jeho vyprávění v té pohnuté čtvrté kapitole o tom, co prováděl s Meg Mountbengerová, není potvrzeno jiným účastníkem. Proč by si však zrovna o ní vymýšlel, když o jiných byl upřímný? Někteří kritici říkají, že Lawrencův popis jeho znásilnění v *Sedmi pilířích moudrosti* je výmysl, díky němuž se osamělému masochistovi dostalo sympatií veřejnosti pro jeho teploušství. Snad. Nic dalšího v Lawrencově příběhu nesouvisí s tím znásilněním, tak to možná vytrpěl a možná také ne. Ale poté, co Wat onoho rána opustil Bowerhope, pouze bolestivý sexuální zážitek může vysvětlit, v jakém byl stavu, když byl nalezen na břehu jezera. Také vysvětlit, co řekl svým sestrám a příběh, který mi vyprávěl; a to, jak rozšířil vir, jenž zničil superrostliny na všech kontinentech kromě Antarktidy. Pokud je stále naživu, tak je teď Meg 63 let. Kdyby se objevila a popírala Watův příběh, ať jí nikdo nevěří. Vždycky byla zvrácená děvka. Byla prvorozená z mých capartů, ale nikdy jsem ji neměla v oblibě.

Proto jsem odkázala *Tvůrce historie* open source. Na konec jsem přidala poznámky, které vysvětlují věci, které by mohly mást ty, kteří toho příliš nevědí o historii. Kvůli budoucím generacím jsem poznámky týkající se bezprostřední přítomnosti psala v minulém čase, protože přítomnost se brzy stane minulostí. Wat byl vzdělanec a bojovník. Jeho vyprávění o boji, lásce a hanebnosti se také zamýšlí nad lidskou změnou. Je to protijed na lenivý zvyk považovat moderní svět za místo, které je konečně bezpečné, považovat minulost za kupku hnoje příliš nepříjemnou, abychom do ní naložili mozek. Minulý týden se mě tetička Dryhopová zeptala, „Proč bychom si měli pamatovat ta ošklivá století, kdy upřímní lidé byly zesměšňováni, zneužívání a zraňování bandami chamtivých gangsterů, kteří si říkaly vlády a akciové trhy? Nedala bych jim ani kousek prostoru.“

Toto přání nevědět, jak jsme se dostali tam, kde jsme, je starodávné, nikoliv moderní. Před více jak třemi sty lety Henry Ford prohlásil, „Historie

je humbuk.“ V praktickém životě byl génius, který změnil životy milionů lidí tím, že jim platil, aby vyráběli vozy ve velkých nových továrnách, zatímco další miliony přesvědčil, aby vozy vyrobené v těch továrnách prodávali a kupovali. Poté, co si osvojil nové umění průmyslového růstu, si myslel, že inteligentní život nepotřebuje ničeho víc. V roce 1929 ony velké nové továrny vyrobily více vozů, než se dalo prodat se ziskem. Majitelé zavřeli továrny, miliony dělníků ztratilo práci a domy, a dokonce i nějací boháči trpěli. Ford, který neviděl, že tuto chudobu způsobil jeho způsob vydělávání peněz, svalil selhání industriálního způsobu obživy na komunisty a židy a řekl, že fašismus Adolfa Hitlera je na to lékem. Částečně měl pravdu. Druhá světová válka mu znovu dovolila rozšířit své továrny, protože v nich vyráběl stroje pro americkou armádu. Nebyl přirozeně špatný nebo pitomý, ale to, že ignoroval minulost, zamlžilo jeho pohled na přítomnost a oslepilo ho vůči budoucnosti.

Tvůrce historie ukazuje, že dobré stavy se mění stejně nevyhnutelně jako špatné a měly by být pečlivě sledovány. Mé pedantské, přemoudřelé poznámky na konci to mají za cíl podtrhnout. Také napodobují synovu skromnost tím, že jsem v nich uvedena ve třetí osobě. Pokud se nějaký budoucí čtenář dozví, co se stalo s mým statečným, nespokojeným, dobrosrdečným, svedeným, dlouho ztraceným synem, doufám, že napíše dodatek k uspokojení budoucích pokolení. Je mi líto, že už tu nebudu, abych si ho přečetla.

2.2 Oko veřejnosti

Opar od moře zahaluje kopec, na kterém je rozložená malá armáda obklopená velkou. Nad mlhou pod spoustou hvězd se jako měsíc vytvořený člověkem vznáší oko veřejnosti. Jedná se o krystalickou kouli se světly a obrazy lidí, kteří ve středu pracují, lidí, jejichž tváře se hodně zvětší, když se podívají ven. Nahrávají obrazy a zvuky a komentují je, ale jediný zvuk, který se ozývá v daný okamžik, je hukot vln tříštících se o skály.

Mlha se postupně protrhává směrem k západu, kde se k horizontu blíží slunce. Polnice ozývající se z pod mlhy zní zasněně, poté se ozývá slabé škrábání jako hluk, který vydává hejno kobylek. „Schyluje se ke třetímu dni boje,“ hlásí oko veřejnosti, zatímco klesá do mlhy. „Za hodinu začíná bitva

o zástavy.“

Zastavuje mezi stínovými figurami, které vydávají ono škrábání. Náhle jedno ze světél koule zasvítí na čtrnáctiletého chlapce, který je vyčerpaný a špinavý, s krvavými obvazy kolem čela, paže a kotníku. Krčí se na plášti, který mu slouží jako postel. Brousí ostří krátkého meče brouskem ve tvaru vřetena. Oko veřejnosti se vznáší těsně nad jeho levým ramenem. Chlapec se červená rozpaky a brousí dál, předstírá, že oko nevidí, dokud hlas nepronese: „Taková Ettrická snídaně – nic moc výživného.“

Chlapec se po oku ohání brouskem, převažuje se dopředu a padá na tvář.

„Typická reakce,“ ohodnotí situaci oko, uhýbá stranou a ponechává ho v temnotě. „Někoho z jednoho horkokrevného klanu na pokraji vyhynutí. Podívejme se na Northumbrii.“

Oko veřejnosti mizí a znovu se objevuje na protější straně strmého údolí plného mlhy. Ohníčky pokrývají úpatí kopce povzbudivými tečkami světla a tepla, každá z nich je obklopená třemi vojáky. Jeden beze spěchu brousí meče, další leští štíty a helmice, třetí vaří k snídani černý pudíng, který se smaží na vlastním tuku. Ti, kteří připravili své zbraně, usrkávají z hrnků horkou kávou dochucenou rumem.

„Ve vzduchu je cítit očekávání,“ komentuje oko veřejnosti: „Ale očekávání beze strachu, očekávání okořeněné (buďme k sobě upřímní) potěšením. Už půl století tito sveřepí Northumbrijci ztrácejí bratry, otce a strýce kvůli Ettricku, proto kde vy a já vidíme jeden přežívající klan galantní pohraniční armády, Northumbrijci vidí (Kdo by je proto vinil?) zbytek zmiřilho hnízda. Poslechněme si ale, co říkají důstojníci.“

Pět Northumbrijských důstojníků stojí bok po boku na vrcholu kopce, ale dostatečně daleko, aby nebyli zdálky rozpoznatelní. Jsou to muži staří kolem třiceti pěti let, nosí malé pečlivě zastřižené knírky, mají trpělivé a hlubokomyslné výrazy a hluboce zjizvené tváře. Těla jim zakrývají nezdobené pláště sahající až po kotníky. Každý plášť má na levém rameni vyšitý emblém klanu: Milburnský fotbalový míč, Storeyovská tužka, Doddsovský blesk, Shaf-tova přezka, Charltonská okřídlená bota. Vánek za úsvitu trhá na cáry opar za nimi a odhaluje pět zářivých ocelových tyčí dlouhých devět metrů, na vrcholu každé je umístěný orel svírající příčné rameno. Z každého ramene visí zástava, která se ve větru třepotá tak, že je stále vidět znak klanu a bohatě

vyšívaná jména předchozích vítězství.

„Jaká dnes bude bitva, generále Doddsi?“ ptá se oko veřejnosti prostředního důstojníka. Dodds se podívá do vzduchu nad něj a řekne jakoby k sobě.

„Rozdrtíme je. Nemají žádné jídlo, ani vodu, je nás desetkrát tolik. Jejich standartu získáme do třiceti minut po začátku bitvy.“ „Hodně jste ztratili v bojích s Ettrickem,“ odvětí oko veřejnosti, zatímco obíhá kolem Doddsovy hlavy, aby ukázalo jeho vráscitou kůži a malé díry tam, kde dříve míval uši a nos.

„Víc, než co vidíte,“ odpovídá s lehkým úsměvem: „Táta, devět bratrů, sedm synů, šest vnuků, pět rukou a tři nohy. O to jsem vše přišel. No, příroda ze mě nikdy nechtěla mít šermíře. Hodím se akorát na důstojníka a nikdy mi to nebylo víc líto než dnes. Rád bych byl ten, kdo si naposledy sekne do Jardina Craiga Douglase a jeho bráchů.“

„Jak si myslíte, že generál Craig Douglas zvládl svoji kampaň, generále Doddsi?“

„Jako profesionál, jeho výběr bojiště mohl vést k úspěchu, kdyby se Teviot a Liddesdale, Eskdale a Galawater přesouvaly tak rychle, jako se přesunul Ettrick. Ale nemohly, proto jsme získali jejich standarty.“

(Generál Shafto se nahlas výsměšně zasměje, ale Dodds ho ignoruje.)

„Mate mě,“ zamýšlí se Dodds, proč by se měl naposledy postavit na odpor právě *tam*.

Míří prstem přes údolí na osamocený kopec, který už není zahalen mlhou. Standarta stojí na vrcholu kopce a okolo ní táboří zbytky armády Ettricku. Na všech přilehlých svazích se rozprostírají tábory jejich nepřátel.

„Pokud se Craig Douglas nevzdá, pokud je odhodlán zemřít za svoji vlajku, mohl si zvolit lepší doupe na umírání než ten kopec bez vody, kde je můžeme napadnout ze všech stran.“

„Dáte mu možnost se vzdát, generále Doddsi?“

Vedoucí důstojník předsune spodní ret a cucá si knírek a odvětí: „Budem o tom hlasovat. Milburn?“

Milburn odpovídá: „Co se mě týče, svoji poslední šanci dostal včera.“

„Dej mu další,“ dodává Storey. Charlton souhlasí. „Nikomu neublíží, když starému Craigu Douglasovi dáme poslední šanci se vzdát,“ přísazuje si Shafto, s dalším ostrým zasmáním. „Stejně ji nepřijme.“

„Pokud je to takto, Shafto, doruč mu poselství,“ říká Dodds s úšklebkem, „Přidej si k tomu, co uznáš za vhodné a nezapomeň tu část o tetičkách.“

Shafto pokývá hlavou, salutuje a plíží se z úbočí kopce. Vedle něj kráčí herald s mírovou vlajkou. Naše pozorovací postavení zůstává mezi nimi, dokud nevystoupají na obležený kopec, když se zrovna Ettričtí vojáci shromažďují na vrcholu. Tři řady mladíků, ti menší vepředu vyšší vzadu, stojí za zástavou zformováni do tvaru pŕlměsíce, který svými cípy míří k přibližujícím se Northumbrijcům. U paty zástavy stojí Jardine Craig Douglas, generál mezi svými staršími důstojníky. Ladná rychlost, s jakou se tato společnost přesunula na své místo, obyčejné, ale přesto energetické postoje, které zaujímají, by se pozorovatelům zvyklým na odvody nebo žoldnéřské oddíly historie mohly zdát teatrální. Z různých úhlů se rýsují jasné siluety vojáků: založené ruce, palce zastrčené za opaskem nebo ruka na boku a druhá na jílci meče. I ten nejmenší a nejspinavější voják – ten, který se brouskem ohnal po oku veřejnosti – má nyní klidnou sebejistou důstojnost důstojníka z Velasquezových maleb. Pouze jeden vytáhlý důstojník poblíž svého generála se hrbí, jako reptavý herec, který by raději hrál v jiné hře. Generál Craig Douglas také vypadá zvláště. V epoše, kdy většina mužů měří přes metr osmdesát a většina generálů nosí pěstěné kníry, Craig Douglas je vyhublý, měří metr sedmdesát pět, má husté šedé obočí, bradku a licousy, které mu dodávají divoký vyraz skřeta.. Northumbrijské poselstvo se zastavuje tři kroky před ním. Herald zatroubí fanfáru. V nastalém tichu je slyšet skřivan. Shafto, který mluví tak, aby ho všichni slyšeli, brzy přehluší skřivanův hlas. „Jardine Craigu Douglasi! Přináším poselství od Sidneyho Doddse, důstojníka Northumbrie. Bojovali jste statečně a dobře – nikdo to nemůže vědět tak dobře, jako vaši nepřátelé – ale dnes jste odsouzeni, pokud se nevzdáte této standarty, standarty, kterou si stejně vezmeme. Máte jen několik ostrílených vojáků, aby ji bránili, a méně než stovku nováčků, z nichž je polovina ještě bažantů. Ubránili jste svoji nejmladší krev, abyste ji prolili v beznadějném boji? Vzdejte se nyní a udělejte tak radost svým tetičkám, sestřám a milým. Vzdejte se nyní a urychlíte nové oživení Ettricku jako klanu bojovníků. Vzdejte se nyní a neztratíte ani špetku obdivu, který vám právem náleží od veřejnosti, vašich spojenců, rodiny, nepřátel a budoucích generací.“

„Laskavá nabídka,“ odpovídá rychle a hlasitě Craig Douglas, „A vznešeně

řeceno. Co si o tom myslíte, chlapi? Dáme mu tu starou zástavu?“

Otáčí se zpět k Shaftovi a stojí s rukou opřenou o bok a zírá na zlatého orla nad pomalu se třepotající vlajkou. Jeho otázka, nebyla určena nikomu, proto nikdo neodpovídá, dokud se nepodívá stranou na svého nejvyššího a nejspinavějšího důstojníka a povídá, „Wate, ty jsi náš myslitel – čteš knížky o historii, cestoval jsi ke hvězdám a odmítl jsi nabídku žít navždy. Co mám udělat?“

„Dej mu tu zástavu a pojďme se domů umýt a dát si snídani,“ odpovídá Wat hlasitě. „Můžeme si koupit jinou tyč, naše tety utkají jiný prapor.“

„Tak promlouvá hlas rozumu,“ vykřikne Craig Douglas zvesela a poplácává Wata po rameni, „Hlas rozumu, *ne* hlas zbabělosti, jak ví každé, kdo včera bojoval po boku Wata Dryhopa. Ale válka není rozumněj obchod.“

Kousek poodejde od svých důstojníků, zatímco se stále upřeně dívá na prapor. Jeho hlas se ztišuje, ale zní jasněji.

„Ta stará zástava pro mě dost znamená. Začal jsem pod ní bojovat týden předtím, než byl nejstarší z vás vůbec počat. Od té doby se nám dařilo dobře. V bitvě za bitvou jsme dobývali a získávali spojence, dokud Ettrick nezískal zástavy klanů od Wicku po Barrow a získali jsme nějaké až na jihu v Sunningdale. Ale dnes je Ettrick jediný neporažený klan na skotském území – je nás sto osm, většinou kadeti a nováčci – sto osm hladových, žíznivých lidí, obklopených více jak tisícem zkušených válečníků, kteří jsou zásobeni vodou a dobře krmeni. Proto můj dobrý synek Wat říká, ‚Pust tyč. Dej jim vlajku. Stejně si ji vezmou. Nikdo nás nebude vinit.‘ Je to rozumná rada, kterou já ale odmítám!“

Zprudka namíří pravicí na vlajku a křičí: „Tato vlajka nad námi vlála v těch nádhernejch dnech, kdy nás bylo mnoho byli jsme silní. Vzdáme se jí nyní jen proto, že je nás málo a jsme slabí? Stali jsme se tak citliví – tak pohodlní – tak *zženštilí*, že se můžeme vyhřívat na výsluní vítězství a utéci jako slepice před stínem jisté smrti? Hrdinská porážka dává statečným mužům stejnou slávu jako vítězství, to si myslím!“ Ukazuje vzhůru na oko veřejnosti, které se vznáší mezi standartou a jeho vojáky uspořádanými do půlměsíce, ale dívá se na vojáky, když vyhlašuje, „Tam je oko, které ukáže světu, jak zahyne klan Ettricku, ukáže vašim milým a tetičkám, jak jejich muži umí umírat! Žádám vás, abyste zemřeli spolu se mnou, aby se na naši smrt dívali znovu

a znovu až do posledních dní lidstva a televize a času! Jde někdo se mnou?“
Zatímco se skoro všichni nadechují, aby zařvali na souhlas, Wat zaječí:
„Počkejte a poslouchejte! Poslouchejte mě!“

Všichni na něj zírají. Oko veřejnosti se k němu přibližuje. Wat se snaží situaci odlehčit gestem a povídá: „Ano, Tati, bojujeme, abychom ukázali své pohrdání smrtí, ale my staří už jsme to učinili nejednou. Měj na paměti naše výrostky, ty čtrnáctileté. Toto je jejich první válka. Dej jim šanci na další. Pošli je domů.“

„Díky za připomenutí,“ říká Craig Douglas a jde do půlměsíce vojáků za zástavou. „Ať ti mladíci, o kterých mluvil, udělají krok dopředu.“

V první řadě se po sobě podívá pár hochů, ale nikdo se nepohne kupředu.

„Pojďte,“ říká jemně. „Přede mnou se nemůžete schovat! Charlie a Jimmy, vám je čtrnáct – znám věk svých synů. A Sandy, Kenneth a Alec sou mí příbuzní mezi Bowerhopy. Krok kupředu, dobytci, nebo vás vyvolam jednoho po druhym. Stará dog a jako já nemůže mít neposlušný štěňata.“

Dvacet chlapců postoupí dopředu. Craig Douglas se usměje a povídá: „Byli jste holobrádci, když jsem vás před dvěma dnama přitáh do bitvy. Teď jste válečníci. Toto je můj poslední příkaz, který vám dávám. Děte s generálem Shaftem za Northumbrijské šiky. Vraťte se ke svým tetkám. Až se vaše zranění zahojí přidejte se k veteránům Chlapecké brigády v Domě válečníků, kde budete jediní důstojníci. Podívejte se na tuto válku znovu od počátku až do konce. Poučte se z chyb. Naučte Ettrickou mládež, jak se jim vyhnout. Připravte budoucí vítězství, aby pomstila dnešní ztráty. Vodprejskněte!“

Chlapci stále zůstávají na místě, někteří se dívají stranou, jiní odhodlaně zírají před sebe. Jeden zvedá ruku. „No, Charlie?“ říká generál.

„Myslíš . . . když ti budem bojovat po boku . . . zklameme Ettrick, Tati?“

„O tom pochybuju, Charlie.“

Ticho, které znovu nastává poruší až jeden starší mládenec vzadu.

„Prosím o povolení promluvit, strýci,“

„Máš ho mít.“

„Mladý parchanti znaj pravidla demokratickýho boje stejně jak my. Byls zvolen, abys nás vedl v boji. Nemůžeš mužům přikazovat, aby se stáhli pokud je k tomu nedonutí jejich zranění nebo charakter.“

„Souhlasím,“ říká jemně Craig Douglas, „Ti z vás, kdo chtějí umřít s námi,

postavte se zpět.“

Mladíci si stoupají zpět.

„Zkusil jsem to, Wate,“ říká generál, povzdechne si a pomalu kráčí zpět k zástavě. „Ze všech mejch kuřat sou orli. Tak už mě, sakra, necháš?“

„Si bezohlednej, Táto,“ prohlásil Wat zachmuřeně, „Arogantní, bezcitný, krví posedlý zhoubce. Ale nemůžu žít mezi ženskejma.“

„Takže nakonec mám na svý straně i rozum!“ zvolá Craig Douglas a zasměje se. Každý kromě Wata se přidává. Dokonce i Shafto a herald se smějí.

„Generále Shafto,“ pronesl Craig Douglas hlasem, který utíná smích, „Poděkujte Sidneymu Doddsovi a vyříd'te mu, že setkáme s jeho muži“ – (podívá se na náramkový počítač) – „za devět minut.“

„Dobrá,“ odpovídá Shafto s úšklebkem. Zasalutuje a pochoduje spolu s heraldem dolů z kopce. Oko veřejnosti zůstává.

„Možná jsem bezohlednej, ale nejsem blbej, co se strategie týče,“ říká Craig Douglas své armádě, „Tento boj nemůžeme vyhrát, ale ani ho neprohrajem, když uděláte, co vám povím. Já a Joe Dryhope povedeme zadní voj, plukovník Wardlaw pravé křídlo, Archie Elphinstone levé. Wat nás povede v čele se třemi vybranými muži, kteří se podle něj budou řídit. Závisí na tom výsledek . . . Žádný špiclování! Toto rokování je soukromý,“ říká oku veřejnosti, které stoupá vzhůru, zatímco Ettrickové si nasadí helmice a utvoří kruh.

Okolo veřejnosti se nyní vznášejí tak vysoko nad zástavou, že kopec a vřesoviště a armády se vespod rozprostírají jako mapa, přes kterou proudí mravenci.

„Za čtyři minuty začíná masakr desetiletí,“ říká nějaký hlas. „Den je příjemný a suchý, dobrá viditelnost, země je v dobrém stavu. Generál Craig Douglas prohlásil, že má strategii, jak se vyhnout porážce. Co by to mohlo být Wolfgangu Hochgeiste?“

„Nemám páru,“ odvětí jiný hlas, „Protože si myslím, že to nejde. Ta poznámka byla patrně projevem nervozity. Nervozní přirozenost Craiga Douglase se projevuje u všech mužů jeho pokrevní linie, zejména u Wata Dryhopa, generálova nejstaršího syna.“

„Nuže, co může Craig Douglas udělat?“

„Mohou se semknout kolem zástavy a bojovat na místě do posledního muže, ale příliš jeho bojovníků jsou ještě děti, aby se takto hrdinsky postavili.“

Skotská povaha a strmost svahu ukazují, že by mohli zaútočit z kopce, aby se probili k nějakému postavení, které jde lépe bránit. Jsou tři: lom Blind Ghyll osm set metrů na západ; lesík tvořící závětrí na jihu; a na východ, kde se útesy svažují ke staré atomové elektrárně, nejlákavější postavení z těchto tří – dlouhé betonové molo v dobrém stavu. Kdyby se vlajka dostala až tam, čtyřicet bojovníků by ji dokázalo ubránit před tisícovkou nepřátel, než padne noc, ale Dodds velí pěti armádám a stáhl tři, aby blokovaly přístupy k molu, lomu a lesu.“

„Ettrickové vytahují kolíky od provazů, které drží standartu!“ vykřikne ten další hlas. „Uvidíme, kam pak zamíří. Podle to se to vyvine. Už přichází rozhodčí.“

V mracích nad hlavou se objevuje bílá vzducholoď, na boku má rudý kříž a vespod připevněných padesát malých letadel. Z okýnka se zableskne a pak rozezná obrovský zvon. Ettrickové jsou semknuti na vrcholu kopce kolem své zástavy. Ke kopci se z různých stran blíží tři proudy Northumbrijců a začínají stoupat do kopce tak, aby nedali vojákům na kopci žádný rovný průchod, kudy by mohli prorazit. Společnost na vrcholu spouští vlajku do vodorovné polohy. Lana, vlajka jsou rychle omotány kolem tyče, ze které se stává páteř centrálního sloupku s krátkou příčkou vepředu, delší jsou na každé straně a vzadu. Doddsov přední voj se blíží k vrcholu, když Ettrickové zautočí z vrcholu a prorážejí Shaftovým vojem jako torpédo.

„Kam jdou? Kam jdou? Kam *jdou*?“ dožaduje se odpovědi oko veřejnosti z výšky, z níž má stále přehled o celém dění. Mezi vojáky dole jiné oko natáčí krvavou pŕtuku jednotlivých těl. „K molu cestou z útesu,“ říká Hochgeist. „Ale je to příliš daleko, pro ně moc velká dálka! Beznadějně!“

„Většina Ettricků se probila Shaftovými muži, mají překvapivě malé ztráty, a nyní zajíždí do Milburnových řad jako nůž do másla. Doddsovi muži na vrcholu kopce rozpustili formaci a valí se za nimi jako lavina. Nejlepší, co Ettrickové mohou dělat, je vzít nohy na ramena. Jejich centrální útvar nyní dosáhl úpatí svahu a co nejkratší cestou to berou na vrchol útesu, ale proč? Přece nemohou chtít zapíchnout svoji vlajku do moře?“ „Rozhodně ne,“ reaguje Hochgeist. „Jejich posledních deset vítězství by bylo anulováno Válečnou radou v Ženevě. Craig Douglas možná chce ze sentimentality, aby jeho klan zhynul na tomto výběžku. Myslím, že Piktové se tady jednou hrdinně posta-

vili na odpor.“

„Ale tento klan bude smeten, než se jim podaří ho dosáhnout. Craig Douglas se otáčí se svým zadním vojem, aby čelil nepříteli, je v té nejprudší vřavě. Jaký to muž! Podívejte se, jak zachází s mečem. Ale Northumbrijci ho překonávají, zatímco zbytek pronásleduje a obklopuje Ettrickou zástavu, ze které se loupou obránci jako vrstvy z cibule, ale přesto bojují a postupují vpřed s Watem Dryhopem neustále v čele. A už dosáhli okraje útesu – o co se to ale snaží? Pozvedají standartu, aby stará vlajka naposledy zavlála?“

„Aha!“

„Zůstal jich sotva tucet.“

„Aha!“

„Proč se nevzdají té zatracené tyče? O co se snaží, Wolfgangu?“ „Něčeho velmi chytrého, co nikdo nikdy předtím neudělal a co by se mohlo podařit pouze beznadějně přečíslené síle na pokraji takového útesu. Podcenil jsem Craiga Douglase. Škoda, že se nedožil naplnění svého plánu. Ale jeho nervóznímu synovi by se to i mohlo podařit.“

Několik posledních obránců zakotvuje Ettrickou zástavu, která se zmítá jako klas ve vichřici, asi metr od hrany útesu. Wat drží tyč, zatímco směrem od něj k pevnině tři mladíci popadají lana, které jí zabraňují padnout do moře. Zbytek Ettricku seká a vrhá se vpřed, aby odrazil útok Northumbrijců, jejichž hlavním cílem je uchopit lana.

„Chyťte ta lana, než je zabijete!“ křičí zezadu Dodds.

„Ted!“ ječí Wat. Najednou jsou lana odhozena a zmocní se jich Northumbrijské ruce. Také tyče se zmocní nějaký Northumbrijec. Wat stojí asi krok od něj a nespouští ho z očí. Nastane pauza. „Vzdáváte se?“ křičí zezadu Dodds. Vojáci kolem zástavy, Ettrickové a Northumbrijci zírají na Wata, jehož výška a náhlý klid, vyvolávají dojem, že jako jediný může odpovédět. I přesto, že je poškrábaný a zkrvavený, už nevypadá neohrabaně. S ďábelským úšklebkem zakřičí: „Ne!“ a vrhá se na Northumbrijce, který drží tyč.

„Ettrickové, kteří jsou dosud naživu, napadají Northumbrijce, kteří drží jejich zástavu,“ komentuje Hochgeist. „Ačkoliv čelí mnohonásobné přesile, překvapení, které vyvolal jejich útok v tomto úzkém prostoru, donutilo čtyři nebo pět Northumbrijců, kteří drží lana, aby je pustili a ... MIZÍ PŘES

OKRAJ!“

Oko natáčí scénu, která bude zpomalená přehrávána po celá staletí: padající tyč s orlem na špici, vlajka podobná plameni, která vlaje na konci jako ocas komety, obojí padající dolů k modrošedé hedvábné hladině Severního moře, potom dopadá kolmo na hladinu a se žblunknutím pod ní mizí. Polovina stříbrné tyče se vynoří nad hladinu, pak se celá délka narovná a nakonec se potopí.

„Povolují toto pravidla?“

„Myslím, že ano,“ odpovídá se smíchem Hochgeist, „protože to pravidla nezakazují. Northumbrijci zajali standartu v boji podle pravidel. To oni nechali vlajku spadnout do moře po protiútku Ettricků v bitvě, která dosud neskončila.“

„Ano, Northumbrijci doslova zdivočeli,“ komentuje oko veřejnosti. „Není na to pěkný pohled, ale kdo by jim to mohl zazlívát? Po půl století plném vítězství použil klan Ettricku technický manévr, takže i kdyby celá Ettrická armáda byla vyvražděna, vyjdou z toho, aniž by byli poraženi. Vymýcení určitě budou pokud – dobře! Zní zvon ohlašující konec zápasu. Nyní se na bojiště snáší letadlo Červeného kříže. Někteří z vás možná budou chtít přepnout na břehy Alama, aby se podívali na velký boj mezi Texovými a Mexovými čarostřelci. Víím, že mnoho diváků zůstane s námi, aby zjistili, jak dopadne konečné počítání těl, které proběhne, až lékaři vykonají svoji práci.“ Northumbrijec, kterému přenechal standartu, byl prvním člověkem, kterého Wat Dryhope zabil ze svobodné vůle. V předchozích bojích rozdával údery, když byla horká půda pod nohama, stejně z agreisvity jako z obrany, ale Northumbrijec se jeho útoku vůbec nebránil. Jeho meč pronikl srdcem pod rozzuřenou tvář, protože jeho oběť si myslela, že už je po bitvě. Vyčerpaný a znechucený padl Wat na zem, viděl, jak přes něj přepadl prapor, uslyšel, jak křik a jekot znovu nabývají na síle. Protože už toho měl dost, svalil se za praporem přes okraj útesu a ztratil vědomí.

Později uviděl hluboko pod sebou racky, jak klovaží do něčeho ve vlnách. Chvilí si myslel, že shlíží na své utopené tělo. Tuto myšlenku brzy zahrnala bolest ve všech svalech. Visel obličejem dolů z výběžku na útesu, který byl částečně pevný a částečně měkký. Když se ho chytil, ostré výběžky mu pořezaly dlaně a prsty. Zaúpěl, ale držel se pevně, zatímco se snažil otočit

na bok.

„Je to ten poslední Ettrick?“ zeptal se obličej v kouli, kterou měl asi sedm centimetrů od obličejce.

„Di do prdele,“ zamumlal, pak to zakřičel z plných plic.

„Wat Dryhope, nejstarší syn zabitého generála,“ řekl obličej, „A očividně čtenář, který má rád zemitý jazyk fikce dvacátého století.“

„Zdravím, mohu ti pomoci,“ zeptal se jiný hlas. Wat se prudce otočil a uviděl, že šedá skála je rozdělena podélnými prasklinami. Zjistil, že jeho torzo spočívá na keři, který vyrůstá z pukliny nad úzkým výběžkem. Když otočil hlavu vzhůru, uviděl vrchol útesu asi metr nad sebou a na jeho okraji klečela postava. Byl to generál Shafto, natahoval k němu ruku a povídal, „Tak pojd' – vytáhneme tě.“

Wat zvedl zkrvavenou pravou ruku, v jejíchž prstech teď, jak věděl, nemohl nic držet, ale Shafto ho popadl za zápěstí a vytáhl ho nahoru a přes hranu útesu, kde Wat znovu omdlel.

Probudil se o minutu později s hrdlem láhve mezi zuby a plnou pusou pálicí tekutiny, která ho rozkašlala.

„Moje tetičky říkají, že tahle břecha nadělá víc škody než užítku,“ řekl Shafto a lokl si. „Nevěřím jim.“

„Díky,“ řekl Wat a zvedl se na loket. Soudě podle slunce, neuběhla ani hodina od doby, kdy Ettrick sklopil zástavu a zaútočil z kopce, přesto jediná znamení bitvy na svazích vrchoviny byli nějací pobudové, kteří sbírali roztroušené meče, přilbice, štíty mrtvých a zmrzačených. Tři nebo čtyři skupiny Northumbrijců, jež čekali na převoz, postávali nebo se rozvalovali poblíž. Odjíždějící kamiony v dáli ukazovaly kam se poděl zbytek. Nemocniční loď se stále vznášela v mracích nad hlavami. Veškerá mrtvá a zraněná těla kromě toho jeho do ní byla přemístěna. Asi o sto metrů dál přistávalo letadlo Červeného kříže, viděl, jak pro něj ošetřovatelé připravují nosítka.

„Měl jsi štěstí, že jsem tě našel já a ne starej Dodds,“ řekl přátelsky Shafto. „Ten by tě shodil do moře. Říká, že jste využili podvod – nechutnej podvod.“

„Má pravdu. Zaútočit potom, co jsme předstírali, že se vzdáváme, se hodí pro batolata. Když Táta vydal rozkazy, byli jsme příliš vyděšení a vzrušení, abysme přemýšleli.“

„Budeš se cítit líp, až do tebe medicí napumpují zpátky více krve,“ řekl Shafto. „Tvůj táta byl génius. Viděl kličku v pravidlech a využil jí. Lidé už jsou znudění starými strategiemi – tato bitva se bude přehrávat mnoha milionkrát. V jednom, ve třech měsících bysme měli dát hlavy dohromady a podívat se, jestli se nám podaří vypracovat nějaký nový strategie – samozřejmě v rámci Ženevských konvencí, vždycky v konvencích. Jednoho dne bych tě chtěl za spojence.“

Když Wata odnášeli do letadla, zeptal se zprudka: „Jsem poslední? Jsou ostatní Ettrickové mrtví?“

„Ne, ne,“ řekla uklidňujícím tónem ošetřovatelka, „Čtrnáct jich žije a většinu je možné dát do kopy, Váš bratr Joe se dá dohromady.“

„Dobrá,“ řekl Wat a plakal, zatímco si rukama zakrýval tvář. Nad touto scénou se vznášelo oko veřejnosti, „Sbohem, Wate Dryhope, hrdino naší doby – statečný, nervozní, nevypočitatelný hrdina, který je očividně otřesen tím, co možná bude zvoleno bitvou století, překvapující zvrát v poslední minutě mezi Ettrickem a pěti sjednocenými klany Northumbrie.“

2.3 Soukromé domy

Červený kříž uložil mrtvé vojáky pod bílou klenbu pod jejich domovy, kde se neužitečné věci znovu stávaly dobrými. Ženy, které je nejvíce milovaly, umyly těla, úhledně je uložily mezi jejich majetek a zbraně a zbroj, kterou vrátili tuláci. Později celá rodina přišla na poslední návštěvu. Sestry, neteře, tetičky plakaly a objímaly se navzájem. Děti bezcílně postávaly okolo a vypadaly nešťastně nebo zmateně, dokud jim babičky nepomohly vybrat nástroj, ozdobu nebo video, které by jim připomínalo oblíbeného bratra nebo strýce. Živí odešli a sklepení bylo uzavřeno. Z podlahy vyvěrala průzračná kapalina, dokud nepokryla vše uvnitř. Kapalina zčernala a na povrchu měla bílou pěnu jako černý ležák, pak znovu odtekla podlahou ke kořenům elektrárny a zanechala kobku zcela čistou.

Den po pohřbu se konala ranní mše ve stonkové síni domu Dryhopů. Hladký, mléčně bílý, necelé dva metry v průměru vyrůstal z podlahy stoněk a prorůstal stropem. Všichni, kteří z rodiny zůstali naživu – kromě tří členů Chlapecké brigády, kteří byli v Domě válečníků, kde sledovali záznamy

nedávné války s jinými mladšími kadety – byli shromážděni kolem stonku. Během několika dní se mladíci navrátí s vážnými tvářemi a budou očekávat, že jim ženy budou sloužit důkladněji, ale nyní se jejich setry, tetičky a babičky rozvalovaly, polehávaly nebo posedávaly na bobku, na běhounech a velkých polštářích, které ležely na podlaze. Čtyři nejvýznamnější prababičky trůnily na židlích. Dva jediní dospělí muži v místnosti také měli vyvýšená sedadla. Joe, jenž kouřil kvalitní doutník, seděl v kolečkovém křesle s oporami, které podpíraly pahýly jedné ruky a nohy. Wat ležel na pohovce a byl obvázan jen několika obvazy.

Toho dne byla matkou vznešená padesátiletá žena. Stála u skleněného stolu, na jehož vrcholu se objevovaly vzory tvořené barevnými světelnými body, které plynuly z konečků jejích prstů a neustále se měnily, když hrála hymnus, jež několik předcházejících století zazníval před zázrakem transubstanciací. Hymnus skončil a dvě silné dvanáctileté dívky se k ní postavily čelem, každá stála na jedné straně stonku. Poté co utišila varhany, naslouchala denním objednávkám. Ošetřovatelky požádaly o lahvičku buněčného séra a proteinů, aby podpořily růst Joeovy nové ruky a nohy, mazání na ulehčení pro koleno babičky Tibsové, a náplast do lékárníčky. Matka zahrála na varhany. S tichým bručivým zvukem se předměty objevovaly jako diagramy na stonku, každý byl uvnitř kruhu. Zatímco se předměty vybarvovaly a získávaly obrysy, ozývalo se cvakání, drnění a bublání. Po pronikavých výbuších se obrázky stávaly skutečnými předměty v oválných vypuklinách. Ministrantky je zvedly a předaly je ošetřovatelkám. Ozval se mlaskavý zvuk a dutiny se změnilly na šedé skvrny, které se ztrácely ze stonku. Ten nabýval neposkvrněného, jemného odstínu nejsvětější růžové. Matka ulehčila posluchačům tím, že do melodie přidala akordy z *Agnus Dei* od Carvera, Palestrina, Bacha a Berlioze, a poslední zamlaskání přehlušila hlasitým Amen, které doznívalo zároveň s tím, jak se ze stonku ztrácely poslední skvrny.

Potom si učitelky objednaly disky, papír, tužky, barvu; kuchařky mléko, sýr, mouku, cukr, kávová zrnka; žena starající se o slepice si objednala sáček masa, sáček zrní a první vydání Landsayovi *Cesty na Arcturus*; truhlářka si objednala součástky na novou ortopedickou postel, kterou dělala pro Joea; tkalkyně a výšivkářky požádaly o mnoho různých barev nití a hedvábí. Když bylo vše doručeno, měl na sobě stonek skvrny rudé jako růže, z pod-

zemních kořenů se ozýval tlukot a v místnosti bylo chladněji, jisté to ukazatele vyčerpání rostliny.

„Teď lehkou objednávku,“ řekla matka. „Babičko Tibsová?“

Babičce Tibsově bylo sto dvacet let a objednala si panenku pro svoji dvouletou pra-pra-pra-pra-pravnučku. Musela vypadat jako ta, se kterou si hrála, když byla v jejím věku – porcelánová panenka s vlnitými blondatými vlasy, modrýma očima, padnoucimi modrými šaty s velkou mašlí na zádech. Když se objevil diagram, vybavila si, že vlasy neměla kudrnaté, ale rovné a učesané do dvou copů, na kterých byly uvázané velké mašle. Obleček byl také historický, nazýval se *dirndl* a nosily ho ženy v Bolívii nebo Kalifornii – to by měla být stopa – ty šaty byly vyobrazeny v knize *Heidi, děvčátko z hor*, která, jak si myslela, byla vydaná v osmnáctém nebo devatenáctém století. Ta panenka také byla látková, vůbec nebyla porcelánová. Zabralo spoustu času získat přesně takovou panenku, jakou si Babička Tibsová pamatovala, tou dobou už byly barva stonku a teplota v místnosti opět normální. Tentokrát promluvily děti. Mladý klenotník chtěl dvě stě gramů stříbrného drátu, ale přesvědčili ho, aby se spokojil se sto gramy měděného. Mladé sochařce, která požádala o šest kilogramů jílu, bylo řečeno, aby si ho nasbírala na Mountbergeru, kde nějaké tetičky měli hrnčířství. Řekla, že nenávidí Mountberger kvůli jednomu tamnímu chlapci, tak dostala čtyřstránkového geologického průvodce, aby si našla své vlastní místo ke sbírání jílu. Kluk, který pracoval se dřevem, chtěl nové ostré dláto, ale truhlářka mu řekla, že mu ukáže, jak nabrousit to staré. Tato odpověď vyvolala pláč, jenž matka přehlušila hlasitým veselým zvukem.

Nakonec se obrátila na muže a zeptala se, „Doutníky, Joe?“

„Mám, vše co potřebuji, tetičko,“ odpověděl a vyfoukl kroužek dýmu. Řekla, „Wate, vidím ti na očích, že něco chceš.“

„Skutečně? Pak mi dej něco, abych zapomněl.“ „Můžeš dostat Cipralex, Lexaurin, Diazepam, Beefeater gin, Ballantinku, koňak nebo tisíce jiných výrobků z alkoholu, opia a kokainu.“

„Nechci nic, co mě ovlivní chemicky,“ řekl chladně, „Dej mi nějakou historickou knihu – ať není plná letopočtů – kniha, která se čte, jako bys poslouchala něčí vyprávění.“

„Jaké období?“

„Období nadšení, kdy si lidé mysleli, že utvářejí lepší svět.“

Pouze matka se podívala na Wata zpříma, ale novou bdělost v místnosti sdílel každý, kromě chlapců, nejstarší prababičky, Kittock – ženy od slepic a očividně Joea.

„Takových časů bylo mnoho,“ řekla matka. Zmáčkla varhany a po stonku plynul seznam jmen a letopočtů.

„Založení Izraele, před Kristem nebo po něm?“ navrhla, „Vzestup islámu? Dětské křížové výpravy? Rolnické bouře? Francouzskou revoluci? O každé z těchto událostí bylo napsáno více knih, než je druhů alkoholu.“

Rozhostilo se ticho, během kterého Wat začal rudnout zahanbením. Zdálo se, že ho každý pozoruje. Oslovil ho klidný, monotónní, přesto zpěvavý hlas, „Už jsi četl *Deset dní, které otřásl svět*, Wate?“

Kittock od slepic promluvila, aniž by zvedla oči od románu, který měla na klíně.

„Nikdy,“ řekl Wat a z jeho hlasu zazníval vděk.

„Pak je to kniha pro tebe.“

Wat si tedy objednal *Deset dní, které otřásl svět*, Reedsovo vyprávění o moskevské politické situaci roku 1917. Rostlina ji zhmotnila. Dívka mu ji předala.

„Wate, pojd' ven,“ řekl Joe a rozjel svůj voziček, „Potřebuji vidět nějaké kopce.“

Wat vyrazil za ním, ale zastavil se, když promluvila matka, „Wate, ztratil jsi otce, bratry, přátele. My jsme ztratily bratry, milence a syny ve válce, kterou jsme nikdy nechtěly.“

„Samozřejmě je mi vás líto,“ řekl Wat a otřásl se, „Ale za pár dní přijede cirkus. Budou přicházet muži z celého Skotska i odjinud. Tak toho využijte.“ Vykráčel ven.

Tento slunný jarní den přečnívající okapy domu Dryhopů jemně stínily verandu, která dům obklopovala. Joe tam seděl a kochal se výhledem s úšklebkem muže umírajícího hlady, který nemůže uvěřit v jídlo, jež je před ním. Z pod verandy vytékal proud vody, který zásoboval kaskádu bazének propojených vodopády. V nejbližším byli pstruzi a řeřicha, mramorové krmítko pro ptáky ve tvaru letadlové lodě z dvacátého století. Druhý byl bazének na hraní, kde děti cákaly a křičely pod dohledem dvou desetiletých

tetiček, které ležely poblíž na trávníku a klevetily. Třetí byl rybník s rybami, který byl v zeleninové zahradě, jež se rozprostírala kolem celého domu. Poslední byl rybník s kachnami, ze kterého vytékal potok Dryhopů a tekł dolů soutěskou, ve které rostly ovocné stromy a různé bobule. Na pravém břehu stála Dryhopská věž, starodávná tvrz, kterou užívala chovatelka slepic. Kvůli sklonu kopce nebyla vidět oblast hned za ní, ale jezero Saint Mary's Loch asi o osm set metrů dál nezůstalo ukryto. Dnes klidná hladina jasně odrážela vysoké okolní kopce porostlé borovicovými, dubovými, břízovými a jeřábovými lesy, také odrážela tři domy na břehu. Sídla Oxcleuch, Cappercleuch a Bowerhope se podobaly sídlu Dryhope: rozlehlé domy, s nízkými zdmi a širokými okapy, každý se štíhlým stonkem superrostliny ve tvaru obráceného kužele, který se stával stále matnější, až přestal být úplně vidět po třiceti metrech. Vrcholy dosahovaly mraků, z nichž každý byl jako disk jasné páry, z níž se s větrem táhla na východ linka páry. Více než padesát takových disků vytvářelo vzor na obloze. Ty nejvzdálenější nad superrostlinami Moffatu, Eksdale a Teviotu, vypadaly jako malé skvrny na klínech modrého vzduchu mezi kopci. Linky páry z těchto a mnoha dalších na západě dělily nebeskou modř na rovnoběžné pruhy. Linky dnes byly výraznější, jako ostatně vždycky po velkých pohřbech.

Joe ukázal na výhled svoji jedinou nohou a řekl zhloubaně, „Je tam mnoho dobra.“

„Ale nemůžeš jej cítit,“ řekl Wat, který vedle něj seděl se skříženými nohama na koberečku a četl si.

„Ještě ne.“

„Možná už znova neucejtíš tu dobrotu. O ten pocit jsem přišel po své první bitvě.“

„Pesimista. Já nejsem jako ty. Budu se cítit stejně dobře jako kdykoliv jindy, až mi doroste ruka a noha.“

Joe se zamyšleně podíval dolů na na drobné krystalické válečky, které vycházely z jeho pravého ramene a pravého stehna. Maličké atomové motory v narůžověle hnědém živném roztoku dávaly dohromady buňky nových končetin, ale uběhne ještě měsíc, než se objeví náznak kostí. Joe si povzdechl a řekl, „Vyvoláváš v domě napětí. Tato špatně znějící slova by sis měl schovat pro mě nebo Dům válečníků.“

„Dryhopské ženy jsou pitomé,“ řekl Wat chladně, „Myslí si, že truchlím pro otce – toho starýho pitomýho čůráka.“

„Měl bys být schopn truchlit pro otce,“ řekl jemně Joe, „*Já* pro něj truchlím a to tebe miloval nejvíc, miloval tě víc než kohokoliv jiného, protože jsi náš nejšvarnější válečník a vždycky ses s ním hádal. Měl rád neshody. Truchlíš pro mládence?“

„Nemocí mou je hněv, ne zármutek. Proč náš zsranej starej ploditel namotal skoro celej Ettrick, aby zemřel kolem tyče s nějakym hubenym kuřetem na vrcholu? Proč chtěl, abysme bojovali, po tom, co se správní vůdci Teviotu, Eskdale, Liddedale a Galawateru, vzdali? Řeknu ti proč. Chtěl, aby celá naše armáda šla s ním pod kytky. Naše omladina byla masakrována, protože náš Táta se bál věku a samoty.“

„Zajistil, že nebudeme zapomenuti. Naše chasa. Živí i mrtví,“ řekl Joe s lehkým ale pevným úsměvem, „Mládež taky, vlastně oni ze všeho nejvíc. Řekl, ‚Ze všech mých kuřat se stali orli.‘ Měl pravdu! Čtrnáctiletí holobrádci se nikdy předtím nerozhodli takto zemřít – rozhodně ne od úsvitu televize. Kdyby historie nebyla věcí minulosti, řekl bych, že Ettrick to *dokázal* před dvěma dny. Strategii vymyslel Táta, ale jen tys měl dost kuráže, abys dostal zástavu na vrchol kopce a zabil toho chlapa, kterýmus ji přenechal . . . Co je s tebou?“

„Pořád si pamatuju jeho tvář,“ zamumlal po chvílce Wat. Upustil knihu a začal si kousat nehty. Joe se jemně zeptal, „Doutník?“ a nabídl mu.

„Ne.“

Po minutě ticha Joe jemně řekl, „Mýlíš se, když si myslíš, že Táta chtěl, abysme všichni šli s ním. Zachránil mě tím, že mě zalehl, když nás Doddsovi řezníci oba rozsekávali, to nebyla nehoda. Ale nevytáčí mě nic z toho, co říkáš, Wate – nejsi normální. Jsi hrdina. Jsem pyšnej na to, cos udělal. A nezajímá mě, jestli tohle všechno . . .“ (svoji jedinou rukou ukázal na celý výhled) . . . „už mi nikdy nebude sladkým. Pýcha mě udrží v chodu, stejně jako drží tebe.“ Shlédl na Wata, který znovu četl, nebo to alespoň předstíral. Joe řekl, „Jak může voják, který si myslí, že naše poslední bitva byla příliš krvavá, na ni zapomenout tím, že si čte o temném období, kdy muži bojovali ve válkách bez pravidel a spalovali, bombardovali, rabovali mírumilovné domy a zabíjeli, znásilňovali, zotročovali celé rodiny, ženy, děti i starce – dokonce

se tím vychloubali ve svých novinách! Nesnášel jsem dějepis, když jsem byl prcek. Když nám babička Pringle pouštěla filmy z toho období, míval jsme noční můry.“

„Čtu o lidech, kteří se to všechno snažili zastavit,“ odvětil Wat, „To byli ti největší hrdinové.“

„Hmm. Možná. Ale byly to superrostliny, které to všechno nakonec zastavily.“

Chvilí byly jediné zvuky, které se ozývaly, štěbetání vlaštovek na krmítku, dětské výkřiky a cákání, tupé vzdálené dunění z Oxcleuchu, kde se syntetizovalo něco kovového. Joe řekl, „Jak bys, Wate, chtěl umřít, když ne v bitvě, kterou si budou přehrávat po staletí?“

„Na infarkt při setí zelného záhonku.“

„Jasně, jen pitomci nemaj rádi zahradničení,“ řekl Joe rozvážně, „Ale vojáci jako my na to nemaj trpělivost.“

Wat si zastrčil knihu do kapsy a postavil se.

„Joe, nejsi žádný blázen,“ pronesl, „Jsi taky statečný, upřímný a máš dobrou povahu, proto budeš náš příští generál.“

„Já? Genrál Joe z Etrricku? Proč ne generál Wat?“ řekl Joe a plaše se usmál, „Jsi náš hrdina.“

„Jsem náladovej – Hamletovskej typ – dobrej na krátký sprinty, ale na nic, když jde o vytrvalostní běh. Už puďu.“

„Jasně, projížďka ti pomůže orazit si. Pošli mi taky nějakou ženskou.“

Wat šel dolů na trávník, ukázal větší z malých tetiček svoje ovázané dlaně a zdvořile řekl, „Tetičko Jean, podej mi pomocnou ruku, ta má teď za moc nestojí.“

Radostně vyskočila a cupitala vedle něj sadem, kde pod stromy byly včelí úly. Vstoupili do stáje, jejíž zadní dveře vedly ven na druhém konci plotu proti vysoké zvěři, a prošli jí, cestou vzali z konírny sedlo, udidlo, kostky cukru a písťalku. Venku se páslo několik koní na dohled od koryta s vodou.

„Potřebuji nějakého starého zkušeného poníka,“ řekl Wat, „Sophie by měla stačit.“

Zapískal na písťalku tři tóny. Klidný grošák s dlouhou hřívou a ohonem přišel blíž, aniž by se přestal pást.

„Vím, kam jedeš! Vím, kam jedeš! Vím, kam jedeš!“ vykřikovala rozrušeně tetička Jean. Wat hodil na poníka sedlo, nabídl mu cukr a držel mu hlavu,

zatímco Jeaniny malé silné ruce nasadily udidlo a utáhly na něm přezky a uzdu. Wat zkontroloval přezky, dal nohu do třmenu, z větší části se vyšvihl na poníkův hřbet a se zaúpením se usadil v sedle.

„Povedu tě!“ vykřikla Jean a poskakovala okolo, „Dovedu tě ke všem nadržným tetičkám Craiga Douglase.“

„Nepovedeš,“ řekl Wat, „Dej mi otěže.“

Rozlobeně našpulila rty a předala mu otěže. Neohrabaně je chytil palci a řekl, „Jean, nevíš, kam jedu. Poplácej ji a sbohem.“

Jean otočila poníka, aby mířil na východ a dolů z kopce a poplácala ho po zadku. Sophia, protože se jí líbil její jezdec, svižně vyrazila i přesto, že ji Wat směřoval do kopce a na sever.

Po mírných svazích mířil k Hawkshawk Rig, ale později zabočil do údolí mezi ním a Wardlawem, potom překročil rychle tekoucí bystřinu a sestoupil do lesů za domem Craiga Douglase, protože doufal, že vstoupí na jejich území nepozorovaně. Nepovedlo se mu to. Zadní dveře v plotu se s bouchnutím otevřely, když se přibližoval, a vyběhli čtyři chlapci, kteří do sebe strkali, aby se jim dostalo té cti pomoci Watovi odsedlat a ustájit Sophii.

„Jestli mě Jean práskla, tak je to proradná malá děvka,“ řekl jim. Neodpověděli mu. Když ze stáje vstupoval do zahrady, uviděl všechny děti a pubertáky Craiga Douglase, jak stojí po pravé i levé straně stezky a zírají. Dokonce i batolata v náručích starších sester na něj hleděla v němém úžasu. Zastavil se a řekl, „Když jsem sem přišel naposledy, tak jste byli o dost hlučnější.“

Nikdo nepromluvil.

„Annie, nemáš pro mě nějakou historku?“ zeptal se vysoké dívky s veselými rysy. Řekla slabě, „Jsme rádi, že ses nevrátil zpátky jako naši strýčkové, Wate.“

Otřásl se, šel k domu a setkal se s matkou, která čekala na verandě. Před týdnem byla příjemně baculatá; nyní měla propadlé tváře a zarudlé oči. Netrpělivě řekl, „Vypadáš o dvacet let starší, Mirren.“

Chladně odvětila, „Jsi stejný jako vždycky. Přišel jsi se podívat na své druhy?“

Na chvílku se zamyslel. Vnější zeď domu a většina vnitřních zdí byla momentálně průhledná. Pouze ošetřovna a místnost ženy, kterou chtěl vidět

měly temné zdi a nebylo vůbec vidět dovnitř. Povzdech si a kývl.

A následoval matku dovnitř a přes podlaží, kde se na něj zpříma dívaly akorát mladé ženy. Babičky, matrony, a dokonce i dívka kojící miminko, jej ignorovaly nebo se podívaly jinam: to mu vadilo mnohem víc, než ticho mládeže venku. Byl doveden na ošetrovnu, ve které leželo pět průsvitných truhel, z nichž každá obsahovala něco, co vypadalo jako růžová mlha, uvnitř které se skrýval složitý stín. Matka zatáhla za páčku. Ošetrovna potemněla, ze stínů se stala dobře osvětlená těla mladých, nahých, ošklivě rozsekaných mužů, kolem každého torza plavaly končetiny a orgány, které byly k torzu připojeny něčím, co vypadalo jako pavučiny. Pouze jedno tělo se hýbalo: oči, které pomalu mrkaly, zatímco se ústa otevírala a zavírala jako tlama ryby. Na tváři se rozprostíral tupý výraz. Wat se náhle otočil k tomuto výjevu zády. Strop se rozjasnil a znovu vpustil světlo.

„Ty je fakt dokážeš dát do kopy?“ zeptal se ostrým tónem plným nevíry.

„Možná. Snad. Zabere to roky, ale jsou to mladíci.“

„Mirren, Charliemu chybí většina hlavy.“

„Pokud se nám podaří dát do kopy srdce, naroste mu nová. Nový mozek bude mít alespoň jeho charakter, pokud ne vzpomínky.“

„Naše vzpomínky *jsou* náš charakter, Mirren“

„V tom případě mu vrátí vzpomínky matka a sestry, které ho milují, Wate Dryhope. Vrátime vše dobré, co válka odňala, ale *ty* nebudeš jednou z těch dobrých věcí, Watty! Až znovu začne myslet, připomeneme mu akorát to, co je bezúhonné.“

„Zármutek ti zatemnil mysl, a proto říkáš hlouposti, Mirren. Víím, že je to krutá nespravedlivost, že já jsem skoro nezraněn a vaši mládenci jsou skoro mrtví, ale já jsem ten muž, který se hádal za to, co se bývalo dalo zachránit. Odmítli to. A zapomnělas, že ten krvavý Tatík Jardin se narodil a byl v tomto domě vychován ženami Craiga Douglase? Halasná nabubřelost našeho generála nebyla živená tetičkami z Dryhope.“

„Žádná žena na zemi nepřizívovala Jardinovu nabubřelost!“ vykřikla Mirren,

„Přišel k ní v Domě válečníků. *My* jsme mu nikdy nevytýkaly jeho malý vzrůst, ale ostatní vojáci to dělali, dokud jim neukázal, že je statečnější než oni a umí snášet rány, aniž by pištěl. Tak z něj udělali svého mazlíčka, pak ho zvolili svým šéfem potom už ho Craig Douglas nikdy neviděl – akorát

ve vysílání oka veřejnosti – až před dvěma dny, když nám Červený kříž dal jeho ostatky spolu s šestnácti dalšími těly a těmi zbytky, na které ses nechtěl dívat. Ženy nebyly účastny toho, jak se z Jardina Craiga Douglase stal krvavý hrdina. Ano, byl otcem capartů v polovině domů podél řeky Yarrow, ale ženy vždycky chtěl jen kvůli jedné věci. Stejně jako ostatní vojáci, jedinými lidmi, které skutečně miloval byli muži.“

Wat tomu naslouchal se skloněnou hlavou a pak řekl, „Naprostá pravda, tetičko Mirren, ale ženy nejsou zcela nevinné, pokud jde o tyto válečné hry. Nebojujete stejně jako my – ve světě je sotva tucet kmenů profesionálních amazek – ale mnoho dívek, ano, a mnoho žen jsou úplně pař z vojáků. Jsem ošklivé zvíře, takže když jsem se vrátil domů z hvězd, málo žen mimo dům Dryhopů se na mě vůbec podívalo – než jsem začal bojovat pro Ettrick a projevil talent.“

„Nemůžu s tebou jednat fér, Wate,“ řekla matka a utírala si slzy. „Jdi za Nan.“

Svižně kráčel k druhé místnosti s neprůhlednými zdmi, cestou se díval do stropu, aby se vyhnul, než tam dojde, pohledu z očí do očí s kýmkoliv. Když se chystal vstoupit, vycupitala odtamtud náctiletá dívka, následována další. Vešel a zavřel dveře tím, že přes ně přetáhl těžký gobelínový závěs. Potom si stoupl čelem k ženě, která byla uvnitř a řekl, „Podívej se na mně, Nan. Jsem teď vzácné zvíře, Ettrický válečník, kterému neschází nic, co by bylo vidět. Ale nemůžu hejbat prstama a cejtím se z devíti desetin mrtvej a bezpohlavní jako tuřín. Pořád se ti líbí Wat Dryhope?“

Usmála se a pokynula mu, aby šel blíž.

Ráno Wata probudila tím, že se vymanila z jeho objetí a řekla, „Nemusíš mě tolik svírat, neuteču.“

Vyklouzla z postele a natáhla si dlouhou volnou košili. Zvedl se na loket, aby ji mohl pozorovat. Hraním na klávesy, které byly pro Wata neviditelné, a na zdi před ní se objevilo malé okénko, zvedala jej, dokud se v něm neobjevil jestřáb na vrcholku skotské borovice a vrchol Whitelawu proti matné obloze. V tomto světle Nan otevřela elegantní krabice s jídlem a připravila snídani.

Bylo jí téměř čtyřicet a měla krátké tmavé vlasy a inteligentní tvář plnou života, která oceňovala vše, co viděla. Zatímco vařila vajíčko bez skořápky, její výraz zasmušilé soustředěnosti jí zanechal v koutcích úst zbytek úsměvu, ve-

sely výraz, který zdědily její dcery. Poblíž byl tkalcovský stav, na kterém tkala koberečky, závěsy na dveře, polštáře se vzory, které tuto místnost odlišovaly od všech ostatních, čemuž také napomáhala obrazovka, kterou používala při vymýšlení nových vzorů a hraní hudby. Měla talent pro každé užitečné umění, zacházela s kuchyňskými potřebami s rychlou lehkostí, která uklidňovala Watorovu mysl, stejně jako minulou noc její prsty uvolnily jeho tělo. Řekl, „Chci s tebou zůstat, tady, v této místnosti, dokud nevyschnou všechna moře má drahá, a skály neroztají na slunci. Mohl bych tu zůstat tak týden nebo dva?“ „Válečná únava?“ zeptala se a ztěžka na něj pohlédla. „Ne, bojím se novinek z Ženevy.“ „Obáváš se, že vás diskvalifikují za boj s Northumbrií?“ „Ne, *doufám*, že nás diskvalifikují. Odradilo by to sebevraždné hrdinství, které se, obzvláště ve Skotsku, stalo přítěží upřímného válčení.“ „Čeho se pak bojíš?“ „Vidělas naši poslední bitvu?“ „Rozhodně ne. Žádná slušná žena, která porodila syna, se nedívá na bitvy.“ Pomalu, skoro proti své vůli, jí Wat prozradil, že někdo, koho znal, udeřil tak, že by to mohlo být proti pravidlům a mohl by být podle toho odsouzen. „O co jde?“ zeptala se Nan, která se na Wate dívala ještě upřeněji. „Jestli ho Ženeva odsoudí, brzy se to dozvíš,“ řekl Wat posmutněle, „Pokud ne, pokusím se na to zapomenout. Nan, dovol mi tu zůstat dva týdny.“ „To nejde,“ řekla pevně, „Za hodinu se stanu matkou. Nemůžu bejt matkou celé domácnosti, když bych ještě musela obskakovat tebe. Posad' se.“

2.4 Poznámky

PROLOG

uisge beatha = gaelský výraz pro aqua vitae neboli vodu života; lihovina získávaná destilací z rozemletých obilovin slazená výtažkem ze sladu; také známá jako whisky nebo skotská

1. KAPITOLA

Pět Northumbrijských důstojníků stojí bok po boku na vrcholu kopce, ale dostatečně daleko, aby nebyli zdálky rozpoznatelní. Jsou to muži staří kolem třiceti pěti let, nosí malé pečlivě zastřižené knírky, mají trpělivé a hluboko-

myslné výrazy a hluboce zjizvené tváře.

Protože medaile se staly přežitkem, stejně jako prezidenti a monarchové, kteří je udělovali, staly se jizvy jediným vnějším znamením vojákových zkušeností. Mnoho starších důstojníků odmítalo být léčeno tak, aby se jejich tváře úplně zahojily, ale oproti německým studentským duelantům pozdního devatenáctého století se nesnažili o léčení, které by jizvy zvýraznilo.

V epoše, kdy většina mužů měří přes metr osmdesát. V průběhu historie byla dobrá strava a zdravé cvičení často výsadou důstojnické vrstvy, jejíž průměrná výška, zdraví a délka života byly obvykle lepší a delší než těch, kteří se nenarodili zámožní. V devatenáctém a dvacátém století někteří vědci tyto rozdílnosti kladli na vrub dědičnosti: pokud by ten rozdíl byl dědičný, pak by nemohlo uspět žádné politické hnutí za zlepšení životů, těch hladovějších. I přesto během méně než století bílí Australané dosahovali stejné průměrné výšky jako britská důstojnická třída, a to byla většina bílých Australanů potomky chudých lidí, které britská důstojnická třída vyhnala.

Až se vaše zranění zahojí, přidejte se k veteránům Chlapecké brigády v Domě válečníků, kde budete jediní důstojníci. Podívejte se na tuto válku znovu od počátku do konce. Poučte se z chyb. Naučte Ettrickou mládež, jak se jim vyhnout.

V moderních armádách nebyli žádní pěšáci. Na nejnižším stupni byly Chlapecké brigády, jejichž vojákům bylo dovoleno bojovat, pokud jim nebylo šestnáct, jen výjimečně. Ti, kteří přežili svoji první válku a zůstali v armádě, byli najednou povýšeni na důstojníky s plnými volebními právy.

Ettrickové si nasadí helmice a utvoří kruh.

Přilbice obsahovaly jediné elektronické zařízení, jež se moderní armády rozhodly používat: sluchátka, ze kterých vojáci slyšeli hlas svého důstojníka na vlnové délce, kterou nemohl slyšet nikdo jiný.

Jediná znamení bitvy na svazích vrchoviny byli nějací pobudové, kteří sbírali roztroušené meče, přilbice, štíty.

První lidé byli kočovníci a toulali se po zemi po tisíciletí v malých rodinných skupinách, vyráběli improvizované nástroje a stavěli improvizovaná obydlí, cestou shromažďovali a spotřebovávali svoji potravu. V některých zemích si ochočili ovce a kozy, které pak hnali před sebou. První Židé a Arabové byli takoví. Když se nějací tuláci usadili a začali farmařit, tkát a vyrábět hliněné

nádoby, ti kteří byli stále v pohybu, se stali prvními obchodníky. Narůstající osídlení mělo za následek vznik městských států, říší a rozsáhlých civilizací, tak se tuláci na jejich území začali živit věcmi, které se dali dělat na různých místech, jako třeba sběr ovoce, obchod s koňmi, přebírání odpadků, oprávození hrnců, kejklřství a hudba. Na rozlehlých pastvinách severní Euroasie kočovné národy jezdců na koních pěstujících stáda zesílily natolik, že napadly osídlené země Číny od východu a od západu tlačily na Římské impérium. Jejich útoky rozbily Římské impérium na křesťanské národy nové Evropy, protože dobovační jezdci nebyli bez pomoci kněží, kteří uměli číst a psát, schopni spravovat města a území, která dobyli. Jejich útoky také daly Číně novou vládnoucí dynastii. Když se takoví tuláci stali pány, dny jejich kočování byli sečteny, s výjimkou nájezdů na sousedy.

Vlády historického období, které chtěly odvést pozornost veřejnosti od své hamižnosti a neužitečnosti, obvykle vytáhly do války, ale když se válka s vnějším nepřítelem zdála příliš nebezpečná nebo drahá, vyhlásily válku nějaké části svých poddaných. Během posledních dvou tisíciletí byli tradičními obětními beránky Židé a tuláci. V letech 1942 až 44 se německá vláda pokusila zabít všechny Židy a cikány v Evropě a zabila z obou národů asi šest miliónů. Roku 1990 britský ministr vnitra (politik jenž měl za úkol bránit britské domácnosti) doprovázel policejní útok na tábor tuláků na půdě starobylého Glastonbury. Tloukli muže i ženy, jejich pojízdné příbytky byly roztlučeny obušky a druhého dne britský ministerský předseda oznámil, „Vidím jako svou povinnost ztížit těmto lidem život.“ Vlády, které sloužily velkým vlastníkům, ztěžovaly těmto lidem život a dělaly z nich bezdomovce. Na počátku dvacátého prvního století na jednoho trampa, cikána, dítě ulice nebo tuláka, kterému se líbil ten životní styl připadal tucet dalších, kteří byli příliš chudí, než aby si najali nějaké ubytování a dvakrát tolik přistěhovalců v dočasném ubytování, které zaměstnavatelé využili, aby snížili mzdy usazených pracovníků. Než se domácnosti staly soběstačné a půda se znovu stala majetkem každého, začala se většina lidí toulat z donucení.

2. KAPITOLA

Toho dne byla matkou vznešená padesátiletá žena.

V každém domě bylo nejméně šest zkušených žen, které uměly ovládat superrostlinu a které se po týdnu střídaly ve vykonávání této práce. Během

toho týdne byla každá žena, která dělala tuto práci, považována za matku celého domu. Byla to těžká práce, proto žádné mladší ženy nechtěly onen titul. Kromě toho, mnoho dívek mělo děti, když byly příliš mladé než, aby je trpělivě krmily. V moderních domácnostech nehrozilo žádnému dítěti zanedbávání. Většina se jich přimkla k nějaké tetě (tento titul měla každá žena, která měla děti a bylo jí alespoň osmnáct) nebo babičce (titul, který dostávaly všechny ženy, které už nemohly mít děti).

Poté co utišila varhany, naslouchala denním objednávkám.

Varhany dokázaly ze superrostliny získat jakoukoliv hudební nahrávku, umělecké dílo nebo výrobek, který nebyl větší než průměr stonku. Matky všech domácností byly zručné hudebnice, protože každý, kdo zahrál Bachovu mši napsanou kolem roku 1740 snadno zvládl prstoklad, kterým se získali součástky na babettu z roku 1970. K výrobě jednoduchých látek jako čokoláda nebo dynamit nebyl potřeba nějaký zvláštní prstoklad, ačkoliv ze zdravotních důvodů hráčky tuto informaci tajily před dětmi. (Poznámka: hluk, zápach a nebezpečí spojené s babettou, která jezdila na benzín, měly za následek, že mnoho náctiletých jí dávalo přednost před bezpečnějšími modely dvacátého prvního století.)

Náplast

Obchodní název pro různé antiseptické přilnavé tkaniny, které se začaly prvně vyrábět na počátku dvacátého století.

Kuchařky mléko, sýr, mouku, cukr, kávová zrnka.

Dodatečné hnojení kořenů superrostliny po velkých pohřbech jim dovolovalo dodávat maso závratnou rychlostí. Většina rodin se vyhýbala poskvrnění kanibalismem tím, že byly dva týdny vegetariány, pokud ovšem lovci nedonesli nějakou zvěřinu.

Babičce Tibsové bylo sto dvacet let.

Babička Tibsová nepatřila k nesmrtelným. Její věk (stejně jako větší průměrná výška) přirozeně narůstal s moderní péčí o domácnost, kdy bylo běžné, že se ke starším chovalo s náklonností a úctou. Spojitost mezi dlouhověkostí a úctou poprvé objevily spojené vědecké týmy USA a SSSR, které navštívily ruský Kavkaz na sklonku dvacátého století, aby prošetřily zvěsti o neobvyklé dlouhověkosti v těch oblastech. Zjistily, že ty zvěsti byly pravdivé a že místní dlouhověkost nezpůsobila strava ani podnebí. Jejich objev

stroze shrnul Anglo-Američan Alistair Cooke, který řekl, „Jestli chcete žít dlouze, naučte vaše děti, aby vás milovaly, a vaše vnoučata, aby vás hluboce respektovala.“

Mramorové krmítko pro ptáky ve tvaru letadlové lodě z dvacátého století.

Toto muselo být odvozeno od sochy v rybníku v zahradě Malé Sparty od Iana Hamiltona Finlaye, která je poblíž Biggaru v hrabství Lanark.

Rybník s rybami, který byl v zeleninové zahradě, jež se rozprostírala kolem celého domu.

Superrostliny dokázaly syntetizovat jakoukoliv zdravou stravu, ale znalci jídla věřili, že syntetizované jídlo složitější než kukuřice, rýže nebo kukuřičná mouka postrádaly chuť přirozeného růstu, byly stejně bez chuti jako jídlo ve dnech, kdy růst zeleniny a dobytek byl podporován závodním farmářstvím a genetickým inženýrstvím. Jejich rozklad byl zpomalen mražením, atomovou radiací a přidáváním chemikálií. Kromě obilovin se ze superrostliny braly potraviny, které se nedaly na daném místě vypěstovat, v severní Evropě třeba čaj, káva, cukr, pomeranče a citróny. Všechny moderní domy měly rozsáhlé zahrady zásobující kuchyni. Mezi oblíbené sezonní kratochvíle patřilo sbírání bobulí, oříšků a hub v přírodě, mezi oblíbené sporty patřily lov a rybolov. Vzrůstající obliba těchto aktivit v posledních dnech raného matriarchátu, patřila k faktorům, které lidstvu umožnily přežít onen velký mor s tak malou ztrátou života.

Na pravém břehu stála Dryhopská věž, starodávná tvrz, kterou užívala chovatelka slepic.

V severní Evropě měla ve velké domácnosti chovatelka slepic status, který jí zajistil místo ve folklóru. Její práce s drůbeží mimo zdi z ní dělala plebejce, ale výsledky své práce dodávala přímo paní domu, protože slepice byly maso pouze pro vznešené, přičemž strava nižších tříd byla zvířata zabitá na sklonku zimy, jejichž maso bylo nasoleno. Chovatelka slepic měla povolení vstupovat do domu a zase ho opouštět, jak se jí zachtělo, proto ji nemíval rád vrátný nebo domovník. Skotský básník z patnáctého století (někteří si myslí, že to byl Dunbar) vypráví, jak jeho žena umírá žízni, jde do nebe, kde pracuje jako chovatelka slepic pro Matku Boží, „se Svatým Petrem pře se“, a nebeská hostina jí nešmakuje, tak jde pracovat mimo zdi nebes do veřejného domu pro poutníky, kteří tam směřují. Podobnost mezi touto chovatelkou

slepice a matkou Wata Dryhopa je důsledkem jejich profese.

Saint Mary's Loch asi o osm set metrů dál nezůstalo ukryto. Dnes klidná hladina jasně odráží vysoké okolní kopce porostlé borovicovými, dubovými, bříčovými a jeřábovými lesy.

Zalesněný ráz této scény je zaznamenán ve starodávné baladě O psanci Murrayovi, která popisuje, jak král Jakub Stuart vede armádu *celých pěti tisíc mužů* proti pohraničním klanům:

*Viděli před nimi roprostírati se les temný,
Nádherné pro ně bylo to uzříti.*

V osmnáctém století byl tento starobylý les zničen kvůli způsobu obživy založeném na ovčích a zpracování vlny. Sir Walter Scott později opěvoval průzračnost jezera, ale také devastaci lesů:

*V myslí mé často myšlenky tyto probouzí se
U osamělého Svaté Marie jezera tichého
Dobře víš to – ni mokřina ni ostřice
Špiní jezera toho průzračný kraj;
Příkré a jasné se hory potápí
Ponáhlu na úrovni okraje
A pouze pruh písku stříbrného
Ukazuje, kde hladina zemi potkává.
Vzdálený v zrcadle, jasný a modrý
Mohutný rys každého kopce zřít můžeš;
Tetelící se v teplu, ale osamělé, nahé,
Ni strom, ni křovisko, ni podrost nachází se tam,
V bezpečí, kde ona úzká linka země
Nese jezeru navzdory borovici osamělou.*

Koncem dvacátého století zničila přílišná pastva vrchní vrstvu půdy a obnažila na některých místech pruhy šterku. Díky tomu, že industriální způsob obživy dospěl ke svému konci, mohl Ettrick znovu získat své starodávné lesy a navrch krásné zahrady kolem usedlostí.

Rozlehlé domy, s nízkými zdmi a širokými okapy, každý se štíhlým stonkem supperrostliny ve tvaru obráceného kužele, který se stával stále matnější, až

po třiceti metrech přestal být vidět úplně.

Stejně jako stromy, které sloužily jako předloha, superrostlina žila a nesla ovoce, protože fotosyntetizovala sluneční světlo, vzduch, vlhkost a špínu, ačkoliv o povaze ovoce rozhodovalo lidské programování. Střechy, zdi a základy domů – vše kromě naleštěných parketových podlah – patřilo k rostlině. Stonky bez problémů dosahovaly k mrakům, poněvadž jejich kořeny dosahovaly geotermální vrstvy.

První moderní superrostlina byla vyvinuta ve dvacátém prvním století týmem více japonských géniů, než kolik zde můžeme vyjmenovat. Svět byl tehdy katastrofálně znečištěn kvůli soutěživému vykořisťování, proto si nejbohatší vykořisťovatelé kupovali místa v ekosystémech, které se dokázaly udržovat samy (některé byly na Zemi, některé na satelitech), kde, jak doufali, by mohly přežít jejich děti, až se pro lidi stane nemožné přežít jinde. Stejná lakotná posedlost po lepší existenci, než jakou dovolili ostatním, přinutila americké, britské a ruské vládcy, aby ve dvacátém století vybudovali protijaderné kryty, Egyptské vládcy, aby na počátku historie vybudovali ohromné pyramidy a pohřební komory.

Společnost, která vyvinula superrostliny, prohlédla, že by mohly nahradit způsob žití založený na penězích. Také věděli, že by to vyvolalo paniku u bankéřů, obchodníků na burze a těch, kteří vládli civilizaci tím, že měli peníze. (Všimněte si, že civilizovaný = městský.) Peníze tehdy byly tím nejnádhernějším a nejžádanějším majetkem a vedly se války proti těm, kdo je devalovali: proto Japonci šílili svoji superrostlinu v skrytu – za astronomické sumy prodávali semenáčky hlavám vlád a nadnárodních společností, jako způsob, jak si bohatí mohli zajistit bydlení, které se samo živilo. Milionáři pochopili, že takové bydlení bylo bezpečnější než jakékoliv jiné a začali je zasévat na ostrovech, které byly v soukromém vlastnictví vzdálené od pobřeží jejich domovských zemí, ale ne všichni milionáři a hlavy států jednali sobecky. Aniž by to otevřeně přiznaly, vlády Japonska, Švýcarska a Izraele položily základy ekonomii superrostlin, která ve výsledku mohla prospět celým jejich zemím. Krátce nato začal jeden arabský syndikát sponzorovat rouby pro islámské národy. Tou dobou se už však rozšířily zprávy o superrostlinách k uživatelům open source informační sítě, kteří viděli, že by mohly pomoci osvobodit všechny od žádostivosti. Milionáři čelili faktu, že jejich soukromé

přístavy bezpečí budou perfektně bezpečné jedině tehdy, když ve světě bude většina lidí v bezpečí.

První z národních plantáží dosáhly zralosti před koncem století, načež dovoz národů, které je vlastnily, ze zahraničí klesl na nulu. Toho času už každá vláda na světě následovala jejich příkladu, ačkoliv ve vysoce organizovaných vojenských státech (poslední byly Británie a USA) byla dlouho nejnižší třída utlačována tím, že jim byli odepřeny superrostliny a byli vytlačeni do starobylých měst, které byly používány jako koncentrační tábory, což mělo za následek zničení několika nádherných budov (například katedrály Svatého Pavla v Londýně), které moderní svět mohl uchovat jako hudební školy, výstavní sítě nebo hotely pro cestovatele.

Ve světě je sotva tucet kmenů profesionálních amazonek.

Podle řeckých legend byly amazonky kmen žen žijících na březích Dunaje, které si udržely nezávislost na mužích, protože byly zdatné válečnice. Celá populace onoho kmene se skládala výhradně z žen, protože počaly s muži z okolních národů a mužských potomků se zbavovaly hned po porodu. V osmnáctém a devatenáctém století evropští cestovatelé říkali amazonky velkým ženským regimentům, které bojovaly za africké království Dahomey. Někdy naverbované před narozením – často rekrutovány z otroků – trénované, aby vydržely bolest, bojovaly v nejtěžší řepi, plně k dispozici svému králi a jeho náčelníkům, když zrovna nebojovaly – měly stejně málo samostatnosti jako ostatní vojáci historické éry. V průběhu historie se ženy přidávaly k armádě jen tehdy, když neměly lepší živobytí. Potulné ženy bez domova se paraziticky přižívovaly na stejně parazitických hordách mužských mecenášů, mezi bitvami směňovaly sexuální uvolnění a alkohol za peníze, během bitev prodávaly vodu a cokoliv, co se jim podařilo získat. Když se války ve dvacátém století staly čistě národnostní záležitostí, ženy byly verbovány do armádních skladů, řízení a signalizace. Jen pomálu jich bylo přímo zaměstnáno, aby střílely po lidech a házely bomby.

Nezávislé armády žen, které si představovali Řekové, se objevily pouze v raném moderním období. Každý kontinent kromě Antarktidy měl dva nebo tři amazonské domy válečnic, z nichž žádný nenabíral z místních klanů, ale získával dobrovolnice ze všech částí planety. Vysílání jejich bitev bylo mezi muži velmi populární, ale protože odmítaly uznat Ženevské konvence, žádná

mužská armáda se neodvážila s nimi bojovat. Neměly nic společného se Severoamerickým vojenským sesterstvem, jehož členky se oblékaly do parodií mužských zbrojí, pochodovaly do války po boku svých bratrů a milenců, postavily se do řady na okraji bojiště a povzbuzovaly své klany k většímu úsilí sborovým zpěvem a synchronizovanými pohyby těla. Amazonky a vojenské sesterstvo dohromady tvořily méně než 0,05% celosvětové ženské populace. Protože válčení přestalo přímo zasahovat jejich domovy nebo živit jejich rodiny přes 99,5% žen se mu vyhýbalo. Ačkoliv mnoha mladším ženám se stále zdáli bojující muži atraktivnější.

Kapitola 3

Teoretická část – rozbor překladu

3.1 Úvod

Teoretická část mého bakalářského překladu je věnována zejména rozboru samotného překladu a vysvětlení mnou zvoleného přístupu. Celkově jsem se snažil, aby rozbor byl praktický a jednoduchý, proto jsem nevěnoval příliš prostoru hlubokým teoretickým úvahám, ale nějaký teoretický základ je zajiště nezbytný. Při překladu jsem vycházel z Levého protichůdných tezí, které popisuje ve svém stěžejním díle *Umění překladu* a vůči kterým budu vymezovat postupy použité při překladu občas doplněné o další citace:

1. Překlad musí reprodukovat slova originálu.	2. Překlad musí reprodukovat ideje originálu.
3. Překlad se má dát číst jako originál.	4. Překlad má být čten jako překlad.
5. Překlad by měl odrážet styl originálu.	6. Překlad by měl ukazovat styl překladatelův.
7. Překlad by měl být čten jako text náležející do doby originálu.	8. Překlad by měl být čten jako text náležející do doby překladatelovy.
9. Překlad může k originálu něco přidat nebo z něj něco vynechat.	10. Překlad by neměl nikdy k originálu nic přidat a nic z něho vynechat.
11. Překlad veršů by měl být proveden v próze.	12. Verše by měly být překládány ve verších.

(Levý, Umění překladu, 1998:33-34)

Zaměříme-li se konkrétně na překlad z angličtiny do češtiny, je zcela jasné, že český překlad nemůže přesně reprodukovat slova originálu, protože syntax češtiny a angličtiny jsou dosti odlišné a angličtina také často používá gerundiálních nebo participiálních konstrukcí, které by se do češtiny daly nejlépe převést pomocí přechodníků, což by ale působilo zastarale, i když v angličtině je to zcela moderní a přirozené. Ať už čteme jakýkoliv překlad, musíme brát v potaz, že je v podstatě nemožné absolutně přesně reprodukovat originál z těchto několika základních důvodů: překlad je významně ovlivněn překladatelovou znalostí jazyka originálu i jazyka překladu, záleží na překladatelově znalosti reálií a na tom, jakým způsobem je bude ve svém díle reflektovat; angličtina také často dokáže vměstnat více informací na méně prostoru, což často nutí překladatele se rozepisovat. Proto musíme mít vždy na zřeteli, že se jedná o překlad, který nikdy nemůže být přesně takový jako originál, i když dle mého názoru by se měl snažit vystihnout jeho atmosféru a poselství.

Osobně jsem se, co nejvěrněji jsem byl schopen, snažil předat slova a poselství originálu českému čtenáři. Zdařilost mého úsilí nechť posoudí čtenář. Věrnost originálu jsem se snažil zachovat i co se týče strukturování textu – ve snaze napodobit grafické rozdělení knihy a zásadně nezasahovat do for-

mulací odstavců, vět atd. Překladačský styl se v tomto konkrétním díle asi nejvíce projeví na jazykových prostředcích zvolených k převodu skotského dialektu a řekněme slovy knihy samotné lidově zemitého jazyka, který dost často zaznívá z úst postav knihy, čímž se budu obšírněji zaobírat níže.

Vzhledem k tomu, že originál byl publikován roku 1994 a překlad dokončen roku 2011, se období autorovo a překladatelovo zásadněji neliší. Navíc je nutno přihlídnout k faktu, že žánr díla je sci-fi, jenž popisuje možné budoucí osudy lidstva z pohledu autorova. Sice se za posledních 14 let každoročně posouvá technologie mílovými kroky kupředu, ale jazyk je pořád dosti podobný a změny v něm nejsou tak zásadní, minimálně v oblastech slovní zásoby a gramatiky, jež používá tato kniha.

K překladu jsem přistupoval s tím, že překladatel by neměl z originálu nic vynechat, ani do něj nic přidat. Ale na druhou stranu je potřeba najít způsob, jak se vypořádat s reáliemi a faktografickými údaji, takže jsem uznal za vhodné učinit několik menších kompromisů s tímto stanoviskem. V tomto je občas nutno využít substituce, neboli nahrazení nějakého prvku z kultury originálu prvkem z kultury překladatelovy. Případně v jistých věcech zúžení nebo naopak rozšíření významu nějaké výpovědi nebo slova. Touto problematikou se budu podrobněji zabývat v samostatném oddílu teoretické části.

Než se pustím do konkrétního rozboru překladu, rád bych se krátce zmínil o autorovi a doplnil děj částí knihy, které nejsou zahrnuty v tomto bakalářském překladu. Poté bych se rád důkladněji zaobíral způsobem reflektování jazyka a formy anglického originálu a jeho realizace v češtině.

3.2 O autorovi

Alasdair Gray se narodil 28. prosince 1934 v Glasgow. Sám sebe charakterizuje takto: „Alasdair Gray je starý tlustý astmatický rodák z Glasgow, který se živí malováním a psaním. Mezi jeho další knihy patří *Lanark*, *Unlikely Stories Mostly*, *1982 Janine*, *The Fall of Kelvin* (s Jamesem Kelmanem a Agnes Owens) *Old Negatives* (poezie) *McGrotty & Ludmilla*, *Something Leather*, *Why Scots Should Rule Scotland*, *Poor Things* a *The Ends of Our Tethers*.“ (Přeloženo z *A History Maker*)

Mezi aspekty, které jsou typické pro dílo Alasdaira Graye a výrazně

ovlivňují jeho styl (soudě minimálně podle obsahu této knihy), bych rád zmínil zejména tyto: skotský nacionalismus (projevuje se v jazyce a v prezentovaných myšlenkách – neskrývaná národní hrdost a jsou to události ve Skotsku, které mají celosvětový vliv), socialistickou či řekněme levicovou politickou orientaci (v díle patrná zejména z historických poznámek z pera Watovy matky Kittock, kde se projevuje silné sociální cítění a kritika kapitalistické společnosti) a to, že si sám ilustruje svá díla, což jim dodává komplexní charakter a umožňuje bohatší kulturní zážitek.

3.3 O knize

V této krátké pasáži bych rád ve zkratce převyprávěl děj, který se odehrává ve zbytku knihy, jenž jsem už nepřekládal. Také se zde chci zmínit o specifické struktuře knihy a způsobu vyprávění příběhu.

Ve zbytku druhé kapitoly se dozvídáme o tom, že Wat byl ve vesmíru a měl možnost stát se nesmrtelným, ale odmítl ji, vrátil se na Zem a stal se vojákem. Dále se dozvídáme o jeho styku a rozhovoru s Annie, která je dcerou Nan.

Kapitola třetí pojednává o tom, co se dělo v Domě válečníků, kde se Wat dozvídá verdikt Ženevy. Ženeva odsoudila generála Jardina Craiga Douglase, protože vedl své muže do beznadějného boje, ve kterém byli odsouzeni k jisté smrti, ale bitva mezi Ettrickem a Northumbrií byla uznána za platnou. Wat se stává novým vůdcem. Má projev na nádvoří a do Domu válečníků se i přes jeho odpor hlásí velké množství nových bojovníků – zdá se, že bojovníci Ettricku nebyli srazeni na kolena poslední bitvou a smrtí Jardine Craiga Douglase.

Ve čtvrté kapitole Wat vymýšlí nové strategie výcviku vojáků. Později je kontaktován podivnou ženou (říkající si Delíla Puddock – Delíla Ropucha), která ho svede, nadroguje a nakazí virem, jenž má za úkol zničit superrostliny. Wat je nalezen na pláži Saint Mary's Loch v zoufale zuboženém stavu.

Vyprávění našeho hrdiny se chýlí ke konci v páté kapitole. Wat se vydává za Kittock, která je ve skutečnosti jeho matkou. Ve vzpomínkách se vrací do dětství. Kittock mu radí, aby nechodil na banket pořádaný Celliniho nebeským cirkusem, na který byl pozván. Přiznává se mu, že byla nesmrtel-

nou, ale vzdala se toho privilegia. Wat se nechá přesvědčit Shaftem a jde na představení.

V poznámkách se poté dovídáme, že virus byl úspěšný a superrostliny byly zničeny a nastalo nové období, jak chtěla Delíla Puddock a její kumpáni. Ve spoustě věcí se život vrací ke starým pořádkům. Wat následně odejde pryč, pravděpodobně najít Delílu, která se ve skutečnosti jmenuje Meg Mountbergerové. Úplný závěr knihy tvoří Postskript studenta folklóru, který osvětluje možné osudy oné dvojice: zdá se, že Wat našel Meg a žijí spolu ve svazku italského ražení.

Knih je z literárního hlediska zajímavá mimo jiné způsobem vyprávění. Hlavní hrdina vypráví své osudy sám, aby dílo působilo věrohodněji mluví o sobě ve třetí osobě. Jeho věrohodnost potvrzuje i jeho matka, což nám na důvěře asi zvlášť nepřidá. Matka také napsala malý slovníček skotských výrazů a historické poznámky a vysvětlivky, které působí velmi erudovaně, vzdělaně a čiší z nich levicově orientované politické smýšlení.

3.4 Volba dialektu a reflektování výrazových prostředků knihy

Tento oddílek si neklade za cíl provést podrobný lingvistický rozbor skotského ani středočeského dialektu. Jde spíše o nastínění konkrétních problémů a jejich řešení. Na začátek tohoto oddílu bych rád uvedl několik zrcadlových porovnání originálu a překladu, kde se projevují některé prvky, které budou diskutovány níže. Tato stať principiálně vychází z Levého teze č. 5, tedy že *překlad by měl odrážet styl originálu*.

<p>“Fuck off,” he muttered, then yelled it with the full force of his lungs.</p>	<p>„Di do prdele,“ zamumlal, pak to zakřičel z plných plic.</p>
<p>Why did our fucking old progenitor con nearly all Ettrick into dying round a pole with a thin chick on the top? Why did he want us to fight after the decent chiefs of Teviot and Eksdale, Liddesdale and Galawater had surrendered?</p>	<p>Proč náš zasnanej starej ploditel namotal skoro celej Ettrick, aby zemřel kolem tyče s nějakym hubenym kuřetem na vrcholu? Proč chtěl, abysme bojovali, po tom, co se správní vůdci Teviotu, Eskdale, Liddesdale a Galawateru vzdali?</p>
<p>“I’m moody – a Hamlet type – good for sudden sprints and useless in the long run. I’ll go now.” “Aye, a ride will help ye relax. Arrange one for me.”</p>	<p>„Jsem náladovej – Hamletovskej typ – dobrej na krátký sprinty, ale na nic, když jde o vytrvalostní běh. Už pudu.“ „Jasně, projížďka ti pomůže orazit si. Pošli mi taky nějakou ženskou.“</p>
<p>“But ye cannae feel it,” said Wat, who sat crosslegged and reading on a rug beside him. “Not yet.” “Maybe you’ll never feel part of that goodness again. I lost it with my first battle.”</p>	<p>„Ale nemůžeš ji cítit,“ řekl Wat, který vedle něj seděl se skříženýma nohama na koberečku a četl si. „Ještě ne.“ „Možná už znova neucítíš tu dobrotu. O ten pocit jsem přišel po svý první bitvě.“</p>

V popisných pasážích autor používá vzosnou klenutou angličtinu. Přímou řeč postav však často charakterizuje neformální až vulgární jazyk, okoreněný skotským dialektem.

Ve Velké Británii je skotská varianta angličtiny spíše menšinou. Jeden z jejích význačných rysů, které se projevují v této knize je užívání záporky *nae* namísto klasického *not*, např.: *couldnae*, *wouldnae*, *wasnae*, *isnae*. Mezi jiné výrazy, které mají ve Skotsku specifickou podobu patří *mibby* pro *maybe*, *aye* namísto *yes* a *ye* místo *you*. Kittock na jednom místě dokonce používá výraz keltského původu – *uisge beatha*, což je terminus technicus pro whiskey. Další specifika jsou spíše ve slovní zásobě. Ve skotském nářečí jsou buď výrazy, které jsou pro něj jedinečné nebo působí knižně či archaicky.

Nakonec jsem se rozhodl použít středočeské nářečí a nijak neumenšovat

použití vulgarismů, ale ani ho na druhou stranu nezveličovat. Při důkladném průzkumu, by se dalo nejspíše najít nářečí, které by více odpovídalo výše uvedeným charakteristikám, ale protože pocházím ze středních Čech a toto nářečí je mi tedy blízké a běžně ho používám, použil jsem ho i v překladu. Myslím, že odlišnost popisů v knize od promluv postav je dostatečná a odpovídá rozdílu mezi skotským dialektem a standardní formou angličtiny.

Nyní popíši některé význačné prvky středočeského nářečí, které se vyskytují v překladu. Typické prvky: změna *ý* na *ej* – mladej, mejch, bezohlednej; vypouštění počátečního *j* v některých slovech např.: *di, si* namísto spisovného *jdi* a *jsi* (silně neformální); vynechávání koncového *e* nebo *í* v první osobě množného čísla – *neprohrajem, znaj* namísto *neprohrajeme, znají*; krácení některých samohlásek: *vyvolam, druhym*; vypouštění koncového *l* v minulém čase – *přítáh* namísto *přítáhl*; používání *ý* místo *é* – *demokratickýho*.

Při překladu jsem se snažil reflektovat, jak moc bylo využito nářečí a v případě vulgárnější promluvy jsem při překladu daného projevu použil více nespisovných výrazů a prostředků, aby se intenzivnější použití vulgarismů nemísilo se spisovným jazykem, což by působilo nepřírozně. Autorovy dialogy působí zcela přirozeným dojmem.

3.5 Speciální výrazy

„Ideálem je dosáhnout srozumitelnosti významové a přitom zároveň navodit představu cizího prostředí.“

(Levý, s. 119)

V této krátké části chci vysvětlit, proč a jak jsem přeložil následující specifické výrazy, které se v knize vyskytují: *wristcom, powerplant, open intelligence network, hobgoblin*. První tři souvisejí s obrazem budoucnosti, který Gray ve své knize popisuje. Čtvrtý je spojen s lidovou slovesností a legendami.

Začněme výrazem *hobgoblin*, který se již tradičně překládá do češtiny jako skřet – to je zajisté známo každému, kdo čte fantasy literaturu nebo je alespoň obeznámen s dílem J. R. R. Tolkiena. Ve slovanské mytologii asi neexistuje bytost, která by dobře odpovídala anglosaskému *hobgoblin* nebo *goblin*. Slovo skřet ve většině čtenářů vyvolá negativní konotaci, což, jak

věřím, bylo i účelem původní pasáže:

Craig Douglas is a gaunt five-foot six whose bushy grey eyebrows, beard and whiskers give him a wild hobgoblin look.	Craig Douglas je vyhublý, měří metr sedmdesát pět, má husté šedé obočí, bradku a licousy, které mu dodávají divoký výraz skřeta.
--	--

Stěžejním pojmem knihy je *powerplant*. Nad tímto výrazem jsem se dlouho zamýšlel. Asi nejběžnější význam termínu použitého v originálu je elektrárna, což byl i můj první nápad, jak toto slovo přeložit. Má však ještě jeden zajímavý význam – označují se tak rostliny, které obsahují jisté halucinogenní látky a používalo se jich (někde stále používá) k navazování styku s duchovním světem a bytostmi, což tomuto pojmu dodává v kontextu knihy jistý transcendentní nádech. Nakonec jsem zvolil výraz superrostlina, protože podle popisů dostupných v knize, popisovaný objekt vykazuje větší podobnost se živou rostlinou než s jaksi až příliš technicky působící elektrárnou, která ani nevykazuje vlastnosti podobné živým rostlinám.

Dalším pojmem, který se v knize opakovaně vyskytuje, je *wristcom*. Nemáme k dispozici žádný detailní popis tohoto zařízení, ale je vcelku zřejmé, že jedním z jeho hlavních účelů je komunikace a pravděpodobně bude mít i další funkce. Z těchto důvodů se mi zdálo vhodné použít termín náramkový počítač – mělo by to odrážet vzhled i využití a čtenář by se měl být schopen vytvořit vlastní obrázek.

Posledním pojmem, kterým se budeme v této sekci zabírat, je *open intelligence network*. V knize se nikde nevyskytuje přesný popis nebo definice, co je *open intelligence network* vlastně zač nebo k čemu zcela přesně slouží. Zdá se, že jde o informační síť, v některých aspektech asi vcelku podobnou našemu internetu. Mohlo by se také jednat o něco jako veřejnou podobu informačních databází tajných služeb. Nakonec jsem zvolil překlad *open source informační síť*, který by měl podle mého mínění odrážet veřejný charakter a to, že ho utváří mnoho lidí, stejně jako v případě open source softwaru (pravděpodobně nejznámější jsou různé distribuce operačního systému Linux).

3.6 Geografické názvy a měrné jednotky

Dvě následující kapitoly mají základní teoretické východisko v Levého dichotomickém pnutí mezi tezemi č. 3 a 4, tedy že *Překlad se má dát číst jako originál* vs. *Překlad má být čten jako překlad*, respektive tezemi 9 a 10. Názvy států a národností se tradičně překládají. Místní geografická jména jsem pro zachování atmosféry nepřekládal, jen jsem je v některých případech doplnil o české slovo, které vyjadřovalo o co se přesně jedná, např.:

A steepening of the hillside hid land immediately beyond but not Saint Mary's Loch half a mile away.	Kvůli sklonu kopce nebyla vidět oblast hned za ní, ale jezero Saint Mary's Loch asi o osm set metrů dál nezůstalo ukryto.
"... Yes, he fathered weans in half the houses along Yarrow but he only wanted women for one thing. ..."	„... Ano, byl otcem capartů v polovině domů podél řeky Yarrow, ale ženy vždycky chtěl jen kvůli jedné věci. ...“

„Substituace analogií skutečnosti a zkušeností z oblasti Cj. Tento způsob je nejčastější. Nejběžnější je v oblasti měrných jednotek, které se v únosných mezích přepočítávají tak, aby nenarušily ráz uměleckého textu a přitom dostatečně informovaly našeho adresáta.“

(Knittlová, s. 82)

U měrných jednotek jsem prováděl přepočty a zaokrouhlil tak, aby to působilo přirozeně a nenarušovalo plynulost textu – matematicky přesný přepočty by asi působil pedantsky a rušil by čtenáře, protože třeba v případě přepočtu stop a palců bychom museli počítat i na desetiny milimetru. Pro úplnost několik příkladů:

<p>A dawn breeze shreds the mist behind them and reveals five shining steel poles thirty feet high, each topped with a golden eagle gripping a cross beam.</p>	<p>Vánek za úsvitu trhá na cáry opar za nimi a odhaluje pět zářivých ocelových tyčí dlouhých devět metrů, na vrcholu každé je umístěný orel svírající příčné rameno.</p>
<p>In an epoch when most men are over six feet tall and most generals have neat moustaches Craig Douglas is a gaunt five-foot six whose bushy grey eyebrows, beard and whiskers give him awild hobgoblin look.</p>	<p>V epoše, kdy většina mužů měří přes metr osmdesát a většina generálů nosí pěstěné kníry, Craig Douglas je vyhublý, měří metr sedmdesát pět, husté šedé obočí, bradku a licousy dodávající mu divoký výraz skřeta.</p>

3.7 Práce s reáliemi

„Vynechání informace: I zde je třeba rozlišit případy, které jsou spojeny s odlišnými reáliemi. Důsledkem překladatelských obměn je vždy zobecnění, substituce obecnějším výrazem. Vypouští se specifikující sémantická složka, nebo se celé pojmenování nahradí obecnějším. Zejména tam, kde Cj nemá tak detailní segmentaci a specifikaci reality v pojmenování, užije se hyperonyma.“

(Knittlová, s. 82)

Jak postupovat při práci s reáliemi, které se vyskytují v překládaném díle je nepochybně jedna z velkých výzev pro každého překladatele. Kdy je lepší ponechat původní reálie a třeba doplnit text nějakou poznámkou pod čarou a kdy je lepší nalézt nějakou paralelu v českých reáliích? Řešení tohoto problému nabývá na zajímavosti, když se potýkáme s překladem fikce, což nám na jednu stranu dává větší volnost a možnost ukázat překladatelské dovednosti, ale na stranu druhou to přináší nebezpečí, že se výrazněji odchýlíme od ducha originálu.

Ve své práci jsem se snažil zachovat vyznění originálu, což mě občas vedlo k tomu, že jsem některé reálie upravil, abych přiblížil situaci českému čtenáři, který by některé narážky jinak stěží pochopil. Jedná se o aplikaci Levého teze,

že překlad má odrážet ideje originálu.

Jako příklad záměrné faktografické odchylky od originálu mohu uvést nahrazení zmínky o motorce Triumph starou známou českou babettou, která asi jakémukoliv čtenáři z libovolné generace bude bližší a třeba i vyvolá nějaké vzpomínky.

All house mothers were skilled musicians since anyone who could play Bach's Mass circa 1740 easily managed the fingering which summoned the components of a Triumph motor cycle circa 1956.	Matky všech domácností byly zručné hudebnice, protože každý, kdo zahrál Bachovu mši napsanou kolem roku 1740 snadno zvládl prstoklad, kterým se získali součástky na babettu z roku 1970.
---	---

Heidi Grows Up, což je pokračování známé dětské knihy *Heidi, děvčátko z hor*. Pokračování napsal Charles Tritten, překladatel původního díla *Heidi* z pera Johanny Spyri. Jako další kulturní aproximaci bych uvedl převod knižního titulu *Heidi, děvčátko z hor*, protože tato kniha bude spíše známa českému čtenáři, než její pokračování.

The dress was illustrated in a book called <i>Heidi Grows Up</i> which had been published she thought in the eighteenth or perhaps nineteenth century.	Ty šaty byly vyobrazeny v knize <i>Heidi, děvčátko z hor</i> , která, jak si myslela, byla vydaná v osmnáctém nebo devatenáctém století.
--	--

V následující ukázce jsem substituoval antidepresiva za jiná, která jsou v České republice pravděpodobně známější – udělal jsem malý průzkum v okruhu svých blízkých, abych to zjistil. Gilbey's London gin jsem substituoval za Beefeater gin a The Macallan za Ballantinku, protože tyto značky jsou u nás rozhodně známější a dostupnější. V případě výběru substituenta, co se týče whiskey, jsem dbal, abych ji nahradil whiskey skotského původu. V případě Courvoisera jsem ze stejných důvodů použil obecný termín koňak, což je příklad hyperonymie.

“You can have Paxil, Zoloft, or Prozac, Gilbey's London gin, The Macallan, Courvoiser or a thousand other derivatives of alcohol, opium and cocaine.”	„Můžeš dostat Cipralex, Lexaurin, Diazepam, Beefeater gin, Ballantinku, koňak nebo tisíce jiných výrobků z alkoholu, opia a kokainu.“
---	---

Při popisu ceremonie v stonkové síni jsem použil tro-

chu nábožensky, přesněji řečeno katolicky, zabarvené terminologie, což mělo za úkol zvýraznit obřadnost daného momentu. Některá slova v textu to naznačují. Dodává to situaci vznešenou, vážnou a poněkud zachmuřenou atmosféru s nádechem mystična.

On the day after the funeral a morning service was held in the stalk room of Dryhope house.	Den po pohřbu se konala ranní mše ve stonkové síni domu Dryhopů.
The acolytes lifted them out and gave them to the nurses.	Ministrantky je zvedly a předaly je ošetřovatelkám.

3.8 Poezie

Ve svém překladu jsem se přiklonil k Levého tezi, že verše by měly být překládány v próze. Pokusil jsem se reflektovat stáří originálu básně tím, že jsem použil archaické výrazy a slovosled. Protože mi šlo spíše o to, aby čtenář porozuměl obsahu sdělení než o uměleckou formu, nezabýval jsem se metrem ani rýmováním. Autor očividně zařadil báseň do textu spíše z ilustrativních důvodů, proto jsem nepovažoval za nutné zabývat se tolik formou.

3.9 Překlad zájmena *you*

Při překládání zájmena *you* z angličtiny se musíme, pokud to není zcela jasné z kontextu, rozhodnout, zda použijeme jednotné nebo množné číslo. Ve většině případů v knize to bylo z kontextu zcela jasné, ale v úseku uvedeném níže by šlo použít obě varianty. Nakonec jsem se rozhodl pro množné číslo, protože Shafto promlouvá spíše k celému klanu Ettrick, i když na začátku oslovuje Craiga Douglase.

“Jardine Craig Douglas! I bring a message from Sydney Dodds, commander of Northumbria. You have fought bravely – none but your enemies know how well – but today you are doomed unless you surrender that standard, a standard you cannot stop us seizing! You have only a few seasoned troops to defend it and less than a hundred juniors, half of them fledglings. Did you save your youngest blood till last to spill it in a hopeless cause? Surrender now and gladden the hearts of your aunts, sisters and sweethearts. Surrender now and speed the revival of Ettrick as a clan of fighters. Surrender now and lose not one atom of the admiration rightly owed you by the viewing public, your allies, enemies and posterity.”

„Jardine Craigu Douglasi! Přináším poselství od Sidneyho Doddse, důstojníka Northumbrie. Bojovali jste statečně a dobře – nikdo to nemůže vědět tak dobře, jako vaši nepřátelé – ale dnes jste odsouzeni, pokud se nevzdáte této standardy, standardy, kterou si stejně vezmeme. Máte jen několik ostřílených vojáků, aby ji bránili, a méně než stovku nováčků, z nichž je polovina ještě bažantů. Ubránili jste svoji nejmladší krev, abyste ji prolili v beznadějném boji? Vzdejte se nyní a udělejte tak radost svým tetičkám, sestřám a milým. Vzdejte se nyní a urychlíte nové oživení Ettricku jako klanu bojovníků. Vzdejte se nyní a neztratíte ani špetku obdivu, který vám právem náleží od veřejnosti, vašich spojenců, rodiny, nepřátel a budoucích generací.“

Kapitola 4

Závěr

Ve svém bakalářském překladu jsem v praktické části přeložil vybraný úsek z *A History Maker* od Alasdaira Graye. V části teoretické jsem se pak zmínil o autorovi, stručně charakterizoval jeho dílo na teoretickém půdorysu dvanácti základních tezí Jiřího Levého a podrobněji se věnoval analýze svého překladu.

Kapitola 5

Bibliografie

5.1 Knihy

1. GRAY, Alasadaire. *A History Maker*. Edinburgh: Canongate, 2005. 223 s. ISBN-1 84195 576 0
2. KNITTLOVÁ, Dagmar. *K teorii i praxi překladau*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. 215 s. ISBN-80-244-0143-6.
3. LEVÝ, Jiří. *Umění překladau*. Vyd. 3. Praha: Ivo Železný, 1998. 386 s. ISBN-802373539X.
4. *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*. Vyd. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2005. 1543 s. ISBN-13 978-0-521-60498-7

5.2 Internetové zdroje

1. Wikipedia [Online]
http://en.wikipedia.org/wiki/Alasdair_Gray [25.3.2011]
http://en.wikipedia.org/wiki/Heidi_Grows_Up [20.3.2011]
<http://en.wikipedia.org/wiki/Entheogen> [26.3.2011]
[http://en.wikipedia.org/wiki/Yarrow_\(Scotland\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Yarrow_(Scotland)) []
<http://en.wikipedia.org/wiki/Macallan> [19.3.2011]
<http://en.wikipedia.org/wiki/Courvoisier> [19.3.2011]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Dirndl> [19.3.2011]

<http://en.wikipedia.org/wiki/Elastoplast> [19.3.2011]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Babetta> [19.3.2011]